

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

Дипломна робота
на здобуття першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
на тему:

**«Американська військова допомога для
України в 2014–2023 рр.»**

студента IV курсу, групи СОІ–41
спеціальності 014.03 Середня освіта
(Історія)

Кузишина Назарія Івановича

Керівник:

Міщук Андрій Іванович

кандидат історичних наук, доцент

Рецензент:

Райківський Ігор Ярославович

доктор історичних наук, професор

м. Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Ленд-Ліз у Другій Світовій війні	6
РОЗДІЛ 2. Сучасна американська військова допомога Україні	25
2.1. Налагодження контактів Україна-США 1991-2013 рр.	25
2.2. Причини та наслідки першого етапу постачання американської зброї в Україну в 2014-2021 рр.	30
2.3. Американська військова допомога 2022 – н.ч.	36
РОЗДІЛ 3. Методика висвітлення значення американської військової допомоги Україні (2014-2020-ті рр.) на уроках історії в школі.	40
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Актуальність теми. Початок повномасштабної війни в Україні 24 лютого 2022 р. багато в чому має аналогії як з 1 вересня 1939 р., так і з 22 червнем 1941 р. Без будь-якого оголошення війни, віроломно і під гаслами визволителів, російська навала подібно до нацистської напала на незалежну державу і за доволі короткий час окупувала понад 20% українських територій. Правда на відміну від 1939 чи 1941 рр. світ не був осторонь України, як свого часу по відношенню до Польщі. Демократичні країни світу зібрали в кулак максимально можливий тиск як на рівні санкцій, так і дипломатії та військової, фінансової та гуманітарної допомоги Україні.

Звичайно, що військова допомога весною 2022 р. не була першою – її для України і досі найбільше з 2014 р. постачає США. Правда в 2022-2023 рр. мова не йде про 100 чи 300 млн дол., а про пакети в 1-3 і більше мільярдів в американській валюті. Так, нам досі не постачають ще Абрамси чи F-16, але з 2014 р. в Україні є тисячі вантажівок, стрілецької зброї та боєприпасів, понад сотню гармат і сотні тисяч снарядів, амуніція, медичне обладнання, системи ППО, кілька десятків ракетних комплексів Himars, які сприяли визволенню правого берега Херсонщини і уміло здійснюють свої функції в 2023 р. на Запорізькому, Харківському, Донбаському та інших напрямках. Хто його знає, якби склалась доля армії і держави, якби не ті обсяги постачань, які і досі надає нам Америка.

Актуальністю обраної нами для дослідження теми є комплексний аналіз проблем ленд-лізу 1940-1945 рр. в аналогії із сучасною американською військовою допомогою Україні з 2014 по н.ч. та спроба вироблення методичної складової для роботи з результатами наших досліджень у школі.

Об'єктом дослідження виступає американська військова допомога Україні з 2014 по н.ч.

Предметом дослідження є основні тенденції довкола еволюції постачання американського озброєння, техніки, проведення військових навчань США для ЗСУ та спроба вироблення методики вивчення даної проблеми на уроках історії в школі.

Виходячи з актуальності та об'єкту нашого дослідження, досягнення мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити генезу ленд-лізу і його значення в роки Другої світової війни;
- проаналізувати еволюцію у фінансовому та кількісному відношенні американської військової допомоги Україні з 2014-2022 рр. в період АТО і ООС по н.ч.;
- охарактеризувати методику роботи з обраною нами темою в ході навчального процесу у школі.

Хронологічні рамки роботи охоплюють період активного постачання США військової допомоги Україні – 2014-2022 рр. Нижня межа – 2014-2019, Верхня – 2020-2023 рр. Автору доводилось відходити від окреслених хронологічних рамок з тих причин, аби дослідити походження проблем ленд-лізу в 1941-1945 рр. та окреслити останні здобутки постачання військової допомоги із США в першому півріччі 2023 р.

Географічні межі дослідження охоплюють суверенну територію України у кордонах 1991 р.

Стан наукової розробки. В ході написання нашої дипломної роботи було опрацьовано низку джерел та надбань історіографії. Джерелознавча база представлена матеріалами ЗМІ щодо сучасного стану американської допомоги для військових потреб України [1-20].

Щодо історіографії, то нами були опрацьовані доробки як українських, так і зарубіжних вчених. В їх числі виділяємо таких авторів як М. Барятинський [21], З. Бжезінський [22], А. Годлюк [24], В. Головіна [25], А. Гончаренко [28], Л. Гончаренко [27], Р. Даллек [29], І. Дерейко [30], Л. Дорош [31], І. Дудко [32], О.

Кордун [38], Д. Лакішик [40], В. Мамяченков [43], В. Пашков [46], Р. Реміні [53], О. Фрадинський [59-60], А. Худолій [61] і ін.

Методологічну основу роботи складають принципи історизму, всебічності, об'єктивності, системності, узагальнення та порівняння. У роботі використані загальні та спеціальні методи. Реалізація поставлених завдань забезпечена врахуванням міждисциплінарної специфіки дослідження. Із загальнонаукових застосовано методи аналізу, синтезу, індукції, а також порівняльний, логіко-лінгвістичний та описовий.

Наукова новизна роботи зумовлена тим, що в ході опрацювання наявного матеріалу щодо американського постачання військової допомоги Україні з 2014 по н.ч., нами робиться спроба як знайти історичні паралелі з минулим досвідом в часи Другої світової війни, так і знайти методичні підходи для роботи із цією темою на уроках історії в школі.

Практичне значення отриманих результатів даної дипломної роботи полягає в тому, що її матеріали й узагальнення можуть бути використані у науково-дослідницькій, начальній і культурно-просвітницькій сферах. Зібраний фактологічний матеріал та науково-теоретичні узагальнення можуть слугувати для подальшого аналізу даного дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи апробовано на щорічній звітно-науковій конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів і студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника у 2022 та 2023 рр.

Структура роботи обумовлена її метою та завданнями. Вона побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, трьох розділів і трьох підрозділів, висновків, списку використаних джерел (70 позицій) та 9 додатків і 2 піддодатків. Обсяг основного тексту становить 51 сторінка. Загальний обсяг роботи – сторінок.

РОЗДІЛ 1. Ленд-Ліз у Другій Світовій війні

Ленд-ліз – це слово чи словосполучення багато хто чув, але мало хто може достеменно пояснити, що саме воно означає. Не зважаючи на давнє походження та відоме трактування обох слів, у такому сполученні це поняття з'явилося порівняно не давно. Словник іншомовних слів говорить, що *ленд-ліз* складається із двох частин, дослівно в перекладі з англ. *lend-lease*, від *lend* – давати в борг і *lease* – здавати в оренду. У сучасному словнику *ленд-ліз* означає систему передачі від США в позику або оренду боєприпасів, зброї, стратегічної сировини, продовольства тощо країнам антигітлерівської коаліції під час Другої світової війни. Окрім того, словник зазначає, що поставки за ленд-лізом країнам антигітлерівської коаліції значно сприяли розширенню виробництва в Сполучених Штатах у роки війни та збагаченню монополій за рахунок урядових замовлень [41].

Про роль допомоги по ленд-лізу в розгромі нацистської Німеччини та її союзників написано багато і це одна з тих тем в історії Другої світової війни, яка викликає чи не найбільше дискусій до цього часу. Сучасний закон про ленд-ліз для України президент США Дж. Байден символічно підписав 9 травня 2022 р., ця дата промовисто відсилає нас до аналогічної програми часів Другої світової війни. Безперечно і цей, і той ленд-ліз будуть порівнювати, аналізувати, вивчати та ймовірно критикувати. Проте повернімося до початку Другої світової війни. У далекому 1941 р. американці не були такими одностайними щодо надання військової допомоги як сьогодні [64].

У грудні 1940 р. прем'єр міністр Великої Британії В. Черчилль звернувся до президента Сполучених Штатів Ф. Рузвельта з офіційним листом, у якому він писав про те, що його країна має велику потребу у набоях, літаках та інших військових поставках для продовження супротиву у війні з гітлерівською Німеччиною. При цьому В. Черчилль зазначав, що у британського уряду немає коштів, щоб за такі поставки заплатити. Через часті атаки німецьких підводних човнів Великій Британії вкрай необхідною була американська допомога, щоб забезпечити шляхи постачання через Північну Атлантику [53, с. 338].

Біографи Ф. Рузвельта відзначали, що американський президент добре усвідомлював загрозу, яку становила гітлерівська Німеччина як для Європи так і для США [29, с. 88-92]. Однак, здобувши втретє перемогу у виборах, він мав як і прихильників, так і противників щодо надання допомоги воюючим країнам. Зокрема з числа, так званих ізоляціоністів, які виступали проти будь-якого втручання у європейські справи.

Окрім того, у США діяв Закон про нейтралітет, який обмежував можливості поставок зброї в інші країни; частина суспільства виступала на антивоєнних маніфестаціях, а політики боролися з проникненням комуністичної ідеології [53, с. 333]. Однак, поділ Польщі у 1939 р., далі у 1940 р. вторгнення А. Гітлера до Франції, захоплення Румунії та Болгарії, загроза нападу фашистів на Британські острови – змінили політику США. Маючи підстави для побоювань, що Сполучені Штати незабаром будуть втягнені у конфлікт, Ф. Рузвельт спочатку звернувся до Конгресу США з проханням виділити на оборону \$ 1.2 млрд., а далі підписав перший податковий закон 1940 р. та Закон про військову повинність, яким передбачалася реєстрація чоловіків віком від 21 до 35 років для однорічної програми військового навчання [53, с. 336].

Проблему постачання британцям озброєння Ф. Рузвельт вирішив повному, розробивши програму ленд-лізу. Йому довелося захищати свою ініціативу найперше від тих же ізоляціоністів, які нагадували йому про передвиборну обіцянку, що американські солдати не будуть гинути у чужій війні; називали законопроект «актом агресії», а самого Рузвельта звинувачували в «узурпації влади». Зокрема сенатор Б. Вілер, критикуючи Закон про ленд-ліз саркастично заявив, що «програма ленд-лізу – це і є ота широко розрекламована зовнішня політика «нового курсу»; вона поховає кожного четвертого американського хлопця» [29, с. 368].

У своїй знаменитій промові ще 29 грудня 1940 р. Ф. Рузвельт наголосив на необхідності надання матеріальної підтримки Великій Британії та назвав США «арсеналом демократії». Він заявив, що національна політика Сполучених

Штатів не спрямована на війну, що її єдина мета на даний момент це – втримати війну якнайдалі від країни та від американського народу [50].

Крім того, він закликав американських посадовців самим переконатися у критичності ситуації та важливості надання допомоги, поїхавши до Англії, де вони зможуть побачити як гине цивільне населення від німецької агресії та наскільки мужньо і самовіддано британці чинять спротив. Свідчення, що їх надавали, зокрема, В. Віллікі та Дж. Коннеді на засіданнях у обох палатах Конгресу, допомогли прийняти Закон про Ленд-ліз [29, с. 370].

Як бачимо свідчення очевидців, які на власні очі переконалися у злочинах війни, як під час Другої світової війни, так і під час російсько-української війни, допомогли прийняти обидва закони – як у 1941 р., так і у 2022 р.

Символічним стало те, що законопроект було внесено до Конгресу під номером H.R.1776 (додаток А) – що відповідало року проголошення незалежності Сполучених Штатів. У 2022 р. нинішній президент США Джо Байден підписав аналогічний закон про допомогу Україні теж символічно: саме 9 травня. 8 лютого 1941 р. Палата представників проголосувала за закон 260 голосами проти 165, а вже 11 березня його було прийнято значною кількістю голосів у Сенаті [29, с. 369].

При вирішенні питання надання допомоги Україні американці досягли значного прогресу та одностайності, бо у 1941 р. законопроект про ленд-ліз у Сенаті Конгресу США підтримали 79% демократів і 37% республіканців [59, с. 83].

Це дало можливість Ф. Рузвельту діяти негайно – він попросив Конгрес виділити на озброєння Британії \$7 млн. [29, с. 370].

Можна виділити основні тези закону про ленд-ліз 1941 року:

1. Президенту Сполучених Штатів було надано право передавати іншим державам, оборона яких була визнаною як життєво необхідна для США, товари та матеріали, необхідні для ведення воєнних дій, в тому числі озброєння без проведення попередньої оплати.

2. Не вимагалось оплати за техніку та матеріали, які були використані або знищені під час бойових дій.

3. Вартість майна та матеріалів, які після війни могли надалі використовуватись у мирних цілях, треба було оплатити частково або повністю, з наданням США довгострокових кредитів.

4. Озброєння яке після війни збереглося, мого залишатися у країні-одержувача, однак, Сполучені Штати залишали за собою право вимагати його повернення [22].

Отже, ленд-ліз хоча і був повністю безоплатним, став «широким жестом» від американського уряду, за який довелося дорого заплатити, та який перебував консолідації зусиль як влади, так і бізнесу та пересічних громадян.

Загалом війна для США у період з 1941 по 1945 р.р. коштувала близько \$321 мільярдів, що незважаючи на зміни податкового законодавства у 1941 а 1942 р.р., призвело до збільшення національного боргу із \$9 мільярдів у 1941 р. до \$259 мільярдів у 1945 р. [53, с. 347].

Безпосередньо для надання допомоги за ленд-лізом Сполученими Штатами було витрачено \$50,1 мільярда (за різними джерелами сума коливається у межах від \$49,1 мільярди), що в еквіваленті до 2020 р. – \$582 мільярдам, або – 17% загальних військових витрат США у Другій світовій війні. Варто зазначити, що основними отримувачами допомоги від Вашингтону стали Британія з країнами Британської Співдружності та СРСР, значна допомога надійшла для Франції та Китаю [див. додаток В].

Загалом, за весь час війни Сполучені Штати надали допомогу за ленд-лізом урядам 42 країн, включаючи Австралію, Бельгію, Нідерланди, Нову Зеландію, Грецію тощо [63].

Як зазначає, англійський інформаційний сайт «britannica», значна частина допомоги становила відверті подарунки. Забігаючи наперед, варто зазначити, що частина витрат на програму ленд-лізу все ж таки була компенсована так званим «зворотним ленд-лізом», за яким країни-члени Альянсу надали американським

військам, які були дислокованими за кордоном, допомогу на суму близько \$8 мільярдів [68].

Варто зазначити, що союзними державами у Другій світовій війні були Велика Британія, Франція (крім періоду німецької окупації, 1940–44), Радянський Союз (після вступу в червні 1941), Сполучені Штати (після вступу 8 грудня 1941) і Китайська республіка. Загалом, союзники включали всіх членів Організації Об'єднаних Націй під час війни, які підписали Декларацію ООН [66].

Отже, отримувати допомогу за Законом про ленд-ліз – не означало необмежений безкоштовний доступ до арсеналів США. Однак сама концепція, як зазначалося, надає надзвичайно хороші умови оплати. Адже партнерство ґрунтується на особливому статусі отримувачів допомоги – країн, що були важливими для захисту США. До прикладу: США передають за ленд-лізом дружній країні танк. Після війни ця країна має або повернути танк, або оплатити його вартість. Однак, замість грошей можна було надати інше майно, технології, сировину, укласти вигідний договір. У разі, якщо танк (машина) згорів на полі бою, за нього можна було не платити [60, с. 61].

Але повернімося до початку. Отже, першими допомогу за ленд-лізом отримала Велика Британія, яка з кінця 1940 р. залишалася один на один у війні з Гітлерівською Німеччиною, та Греція, яка зазнала нападу з боку фашистської Італії, та звернулася за допомогою до Великої Британії.

Поставки американської зброї до Британських островів піддавалися нападам німецької авіації та підводних човнів, а тому американцям доводилося забезпечувати конвой своїх поставок. І хоч як навесні 1941 р. Ф. Рузвельту не хотілося втягувати Сполучені Штати у війну та порушувати закон про нейтралітет, все ж таки за офіційною заявою міністра ВМФ США Нокса, американці не могли допустити, щоб їхні товари тонули в Атлантичному океані – «якщо це продовжиться, то ми програємо», – заявив міністр [29, с. 371].

Щодо надання допомоги для СРСР, то на час підготовки та схвалення Закону про ленд-ліз, офіційно діяло ембарго на поставки зброї ідеологічному противнику – Радянському Союзу. Окрім того, офіційна Москва не вважала

Гітлера за ворога. Та навіть більше: радянська армія так само, як і німецька, активно захоплювала нові території Східної Європи, «звільняючи братні народи». Висновок: Радянський Союз цієї допомоги банально не потребував [58].

Крім того, у США було багато противників надання допомоги для Радянського Союзу, До прикладу, особливо різко виступали проти допомоги комуністам-безбожникам католики. А воєначальники були проти того, щоб виділяти дефіцитне та технологічне обладнання росіянам [29, с. 377].

Однак, коли Гітлер напав на СРСР, і Рузвельт, і Черчилль – відступили від ідеологічних суперечок та проявили готовність підтримувати радянський режим, на тій підставі, що останній воював зі спільним ворогом – Німеччиною [50].

На Радянський Союз дія закону про ленд-ліз офіційно була поширена 1 жовтня 1941 року, хоча перемовини та погодження щодо поставок відбувалися ще у вересні 1941 р. Хоча Сталін заявив про надання допомоги лише 7 листопада, що було зроблено у пропагандистських цілях у чергову річницю Жовтневої революції. Тоді, незважаючи на досить критичну ситуацію на фронті, у Москві проводили святковий військовий парад, на якому по Красній площі вже проїздила військова техніка союзників. А сам Сталін на початку війни заявляв, що СРСР має співчуття та підтримку всіх народів, та немає серйозної нестачі щодо продовольства чи озброєння, чи обмундирування [59, с. 82].

Угодою про взаємну допомогу, укладеною 11 червня 1942 р. між СРСР та США, Сталін зобов'язався «вносити свій внесок у захист Сполучених Штатів Америки та їх зміцнення та надавати такі предмети, послуги, засоби чи інформацію, які він може надати». Гаррі Трумен, наступний за Рузвельтом президент США, ставився до ленд-лізу прагматично: «Кошти, витрачені на ленд-ліз, безумовно, врятували безліч американських життів. Кожен радянський, британський чи австралійський солдат, який отримував спорядження за ленд-лізом та йшов у бій, скорочував воєнні небезпеки для нашої молоді» [50].

І якщо на початку війни Сталіну було вигідно показати підтримку інших країн, зокрема і США, то вже наприкінці війни, його позиція змінилася, офіційно СРСР не визнавав величезне значення отриманої від союзників допомоги.

Відомо, що за наказом «вождя народів» колони англійських танків та іншої техніки зникли з матеріалів відеохроніки [58].

Надалі уся радянська, а потім і російська історіографія та політична номенклатура стверджували, що допомога за ленд-лізом або була незначною, або стосувалася лише продовольства, або була потоплена у холодних водах Арктики, або почала надходити лише після того як стався перелом і війні на користь СРСР. Отже не мала вирішального значення для перемоги у війні.

А тому важливо розібратися у тому скільки, як та коли надано допомоги та яке це мало значення для збільшення потужностей радянської армії та виробництва.

Насправді близько 70% вантажів за ленд-лізом СРСР отримав, починаючи з другої половини 1943 р., що колись і зараз намагаються показати як цинічне вичікування союзників «чия візьме». Однак, на думку члена радянського уряду Анастаса Мікояна, який особисто займався ленд-лізом, навіть перші та незначні за обсягом поставки впродовж 1941-1942 рр. відіграли важливу роль. Сталінський перекладач В. Бережков цитував А. Мікояна, який незабаром після війни заявив: «Тепер легко казати, що ленд-ліз нічого не значив. Він перестав мати велике значення набагато пізніше. Та восени 1941 р. ми все втратили. І, якби не ленд-ліз – зброя, продовольство, теплі речі для армії та чимало іншого – ще питання, як би повернулася справи» [64].

Восени 1941 р. становище Радянського Союзу дійсно було критичним, бо вже у перші місяці війни радянська армія зазнала величезних втрат: 17 тис. літаків, 21 тис. танків, 33 тис. гармат. Близько півтори тисячі промислових підприємств були евакуйовані у глиб держави, але ще не встигли налагодити виробництво. У той час німецькі війська були на підступах до Москви. А тому впевненості у тому, що їх вдасться зупини не було. Саме в той момент – 1 жовтня 1941 р. був підписаний «Московський протокол» - свого роду політичний акт, який актуалізував питання іноземної допомоги від США та Великої Британії за програмою ленд-лізу. Радянське керівництво одразу ж попросило надати зброю: танки, літаки, зенітні гармати, протитанкові рушниці і т.д. [27, с. 82].

А далі у списку йшлося про кабелі для телефонії та телеграфу, польові телефони, сталь, алюміній, нікель, цинк, олово, молібден, мідь, феросплави, колючий дріт, промислові інструменти, нітрогліцерин, фенол, фосфор, електроди, джут, гуму, взуття, зерно, цукор тощо. Ленд-ліз практично врятував СРСР від швидкої поразки. До прикладу, у озброєнні РСЧА (Робітничо-селянської Червоної армії) на 13 літаків радянського виробництва припадало 10 іноземних, а на 31 танк – 10 імпортованих [50].

За різними оцінками, у загальному обсязі поставок, необхідних для потреб армії, частка західної техніки становила: в авіації – 15%, у бронетанкових військах — 16 %, на флоті — 32%, у зенітній артилерії — 18%. Стосовно вантажних та легкових автомобілів, то їхня частка становила майже 70%. Вже до 1944 р. радянська армія їздила практично на американських автомобілях. Сьогодні росіяни не згадують про те, що знамениту систему реактивного вогню «Катюшу» встановлювали саме на американські вантажні авто Studebaker [48].

Історики відзначають, що саме вантажівка Студебекер користувалася найбільшою популярністю серед інших машин ленд-лізу. Автомобіль вантажопідйомністю 2,5 т був універсальним, крім того, що служив базою для ракетних установок, ще й перевозив солдатів та боєприпаси, буксирував важкі артилерійські знаряддя. На радянських автозаводах також відбувалося збирання машин ленд-лізу марки: «Форд», «Шевроле», «Додж» тощо. Американські автомобілі на порядок відрізнялися своєю технологічністю в масовому виробництві та ремонті, високим ступенем стандартизації та уніфікації, достатньою надійністю і прохідністю, функціональним дизайном [23, с. 83].

Дійсно, зброя та техніка, що були поставлені за ленд-лізом були значними як за кількістю, про що ми ще поговоримо трохи згодом, так і виділялися якістю та своїми бойовими та технічними характеристиками. У радянській армії були цілі окремі підрозділи, укомплектовані винятково імпортованими (американськими) танками – полки, бригади та корпуси. До прикладу, 1-й механізований корпус у складі 2-ї гвардійської танкової армії станом на січень 1945 р. мав у строю 136 Шерманів та жодного радянського Т-34 [49].

Герой Радянського Союзу Дмитро Лоза відгукувався про Шерман так: «Машина була хороша, але зі своїми плюсами та мінусами. Коли кажуть, що начебто поганий був танк – я відповідаю: вибачте, поганий порівняно з чим?!» – так відгукувався про Шерман Лоза – Герой Радянського Союзу. Багато радянських льотчиків-асів літали саме на американських літаках, зокрема на винищувачі Bell P-39 Airacobra, яких було поставлено майже 5 тисяч. На цих винищувачах здобували зірки героя: тричі герой СРСР О. Покришкін, двічі герої РС – М. Гулаєв, Д. Глінка, Г. Речкалов [50].

Впродовж 1941-1945 рр. протокол поставок за ленд-лізом уточнювався та узгоджувався, загалом, чотири рази. Номенклатура поставок була широкою: від дрібничок, як от – гудзики, до цілих нафтопереробних заводів. Найбільшу частину отриманої допомоги становила не військова техніка -в середньому 14 % від загального тоннажу, а продовольчі товари – 28 % і метали – п 23 %. Чому є дуже просте пояснення: в 1941-1943 р.р. німці окупували важливі аграрні райони європейської частини СРСР, а сільськогосподарські угіддя не підлягали евакуації, на відміну від промисловості, зокрема, оборонної [64].

Виходячи з наведеного, зовсім не дивно, що тушонка була не менш важливішою ніж танки. Навіть російський історик М. Барятинський відзначав, що того продовольства, яке отримав СРСР за ленд-лізом «вистачило б для того, аби прогодувати 10-мільйонну армію впродовж 1600 діб... Велика вітчизняна війна тривала дещо менше – 1418 діб» [19]. Однак були труднощі з доставкою вантажів. З логістичної точки зору арктичний маршрут був найоптимальнішим. Саме британські конвої доправляли вантажі в порти Архангельська, Мурманська і Молотовська (Сєверодвінськ). Далекосхідний та іранський маршрути були значно складніші (див. додаток Г).

Спочатку арктичні конвої проходили досить успішно, але на початку 1942 р. німці задіяли проти суден значні сили авіації та флоту. Що призвело до значних втрат. Найбільш значним щодо втрат став розгром конвою PQ-17, тоді із 36 транспортів німці потопили 23, при цьому знищивши близько 3350 автомашин, 210 літаків, 430 танків та 100 тисяч тон інших вантажів [60, с. 58].

Хоча арктичний маршрут північних конвоїв був найкоротшим – термін доставки тривав лише близько двох тижнів, але він став найнебезпечнішим через те, що конвої постійно зазнавали німецьких атак. Загалом у 78 рейсах: з серпня 1941 р. до травня 1945 р., союзники втратили на цьому шляху 85 торгових і 16 військових кораблів.

Натомість транс-іранський та тихоокеанський маршрути були значно довгими. Окрім того додатковий час витрачався на те, щоб перекинути доставлену техніку на Східний фронт. Морська частина шляху від західного узбережжя США до далекосхідних портів СРСР займала 18-20 діб та була небезпечною через напади японської авіації та флоту. Маршрут поставок, який проходив через Іран займав майже 50 днів, а морська частина шляху від східного узбережжя США до берегів Ірану займала близько 75 днів. Однак він був набагато безпечнішим, ніж морські конвої, і СРСР отримав 70% поставок за ленд-лізом саме за цими маршрутами [59, с. 85].

Цікавим є той факт, що для того, щоб збільшити обсяги поставок по ленд-лізу через Іран, які у 1941 р. не перевищували 10 000 тон на місяць, необхідно було здійснити масштабну модернізацію всієї транспортної системи Ірану, в тому числі: транс-іранської залізниці та портів у Перській затоці. З цією метою Велика Британія та СРСР спільно окупували Іран у серпні 1941 р. І вже до жовтня 1942 р. кількість перевезених товарів вдалося підняти до 30 000 тон на місяць, а до травня 1943 р. – до 100 000 тон. Хоча і цим шляхом не вдалося повністю запобігти втратам через бомбардування німецькою авіацією кораблів в Каспійському морі [58].

Однак, попри значні втрати обсяги допомоги, яку вдалося доправити до СРСР були надзвичайно вагомими. Український історик І. Дерейко зазначає про те, що значну роль у відновленні та нарощуванні в Радянському Союзі виробництва озброєнь відіграли ті поставки, які були отримані по ленд-лізу. Та наводить приклад понад 42 тис. верстатів для обробки металу, завод з виробництва алюмінієвого прокату [22].

Особливе значення мала одержана сировина, яка використовувалася у военній промисловості, та надходження якої сумарно переважало виробництво тих матеріалів у СРСР. Частка суто військових поставок становила 20%, а промислове обладнання, що надійшло за ленд-лізом практично компенсувало втрату промислових потужностей СРСР у Білорусії, Прибалтиці, Україні та на окупованій німецькими військами частині Росії. Важливим фактором, на думку історика, стало те, що ленд-ліз забезпечив доступ до передових західних технологій. А це не лише позначилося на обсягах та якості виготовленої вже в СРСР вироблених бойової техніки та інших озброєнь, а й суттєво допомогло відновленню країни після війни [35].

Проте, вже у 1948 р. голова держплану СРСР М. Вознесенський на угоду ідеологічній лінії комуністичної партії «намалював» картинку, у якій обсяг поставок союзниками промислових товарів за ленд-лізом у порівнянні з розмірами виробництва самого Радянського Союзу за 1941-1945 рр. становив лише 4%. І лише окремі, російські автори визнавали важливу роль допомоги за програмою ленд-лізу, як до прикладу, О. Яковлев, який у своїй монографії «Сумерки» (2003р.) написав, що на його думку, без матеріальної допомоги та прямої участі США перемога у війні проти нацизму була б неможливою [65, с. 244].

Ще один російський автор В. Мамяченков у своїй статті намагаючись дати відповідь за запитання: «чи була військово-економічна допомога, що надана Радянському Союзу його союзниками, визначаючим фактором того, що він зміг відстояти свою незалежність та стати одним із переможців у Другій світовій війні?» зміг зібрати розрізнені дані про поставки за ленд-лізом та порівняти їх з об'ємами виробництва тодішнього СРСР (Додаток Г). Автор зазначає, що до сьогодні ряд позицій щодо поставок союзників засекречені. Як приклад наводить відсутність даних про кількість поставлених в СРСР в роки війни нафтопереробних та хімічних заводів, кранів та бульдозерів, госпітального обладнання та хірургічних інструментів, мін, торпед, оптики, палаток, електричних ламп тощо [43, с. 303].

Дана робота російського автора також цікава тим, що у ній наявні відомості про поставки не лише від США, але й від Великої Британії а Канади. Адже усім відомо, що британський прем'єр-міністр У. Черчилль був затятим антикомуністом. Але перед лицем спільного ворога – фашистської Німеччини, він розумів смертельну небезпеку для всієї Європи та першим виступив за надання допомоги СРСР (див. додаток Д). У своїх мемуарах він писав: «З першого ж моменту я робив усе, що міг, щоби надати озброєння та різні матеріали, та погодився на відправку до Росії зі Сполучених Штатів значної частини того, що призначалося для нас . Каучук був дефіцитним і дорогоцінним, а росіяни вимагали його в якомога більшій кількості. Мені навіть довелося взяти з наших мізерних запасів» [50].

Варто також зазначити, що після вступу Сполучених Штатів у війну та нападу союзника Німеччини – Японії на американську військову базу у Перл-Харбор, Китай, який своєю більшою частиною був окупований японськими військами, автоматично став союзником і також отримував американську допомогу за ленд-лізом. При цьому на той час Китай – Китайська республіка – не був комуністичним, при владі був проамериканський уряд на чолі із Чай Кайші – лідером партії Гоміньдан [51].

Проте повернімося до СРСР. Мамяченков В. також підтверджує значну перевагу ленд-лізу над виробничими потужностями Радянського Союзу. Він зазначає, що за деякими даними поставки по ленд-лізу складали від рівня виробництва СРСР за роки війни: залізничних вагонів – близько 1000%, паровозів – 240%, автомобілів – 160%, снарядів – 142%, алюмінію – 125%, мотоциклів – 120%, залізничних рейок – близько 92%, електровозів – 90%, радіолокаційної апаратури – понад 80%, спирту вищого очищення – майже 80%, вибухових речовинах – 53%, авіаційного бензину – понад 50%, автомобільних покришках – майже 50%, бойових кораблів – 32%, металорізальних верстатах – 23%, танках та самохідних установках – 16%, літаках – 15% (в т.ч. морської авіації – 29%, бомбардувальників – 20%, винищувачів – 16 % [43, с. 305-307].

При цьому автор визнає, що якісні характеристики західних товарів, окрема, обладнання, значно перевищували вітчизняні аналоги, зокрема автомобілі та верстати. Окрім того, окремі види матеріалів та техніки, які надходили по ленд-лізу, в СРСР взагалі не виготовлялися. Як до прикладу, натуральний каучук, бронетранспортери, десантні судна, окрім види радіолокаційної та гідроакустичної апаратури тощо [43, с. 307].

Отже, підсумовуючи викладені вище факти, варто зазначити, що Радянському Союзу без поставок за ленд-лізом практично не можливо було б протистояти вторгненню німецьких військ, що добре усвідомлювало радянське керівництво, але свідомо замовчувало. Відомості про частку допомоги по ленд-лізу в радянському військовому виробництві спеціально були занижені за рахунок завищення обсягів виробництва бойової техніки та окремих видів озброєння в СРСР.

І хоча не вдалося встановити повних даних про поставки, які «дійшли» до пункту призначення, навіть за наявними відомостями вони переважали удвічі за обсягом та втричі за вартістю ніж ті, які зазначалися в офіційних московських протоколах. Таке маніпулювання та применшення ролі західних поставок у Другій світовій війні було зроблено з метою підтримання міфу про перевагу радянської економіки загалом та військової, зокрема, над військовими економіками країн, що йшли капіталістичним шляхом [27, с. 84].

Цієї ж доктрини дотримується рф і досі. Однак, події нинішньої російсько-української війни черговий раз підтверджують неспроможність тоталітарного режиму, не залежно від ідеологічного підґрунтя, самотійно налагодити потужне сучасне виробництво військової техніки та інших видів озброєння та забезпечення війська. І якщо поставки по ленд-лізу допомогли СРСР не лише виграти у війні, але й далі нарощувати виробництво за рахунок обладнання, сировини та технологій, то сучасні санкції паралізують економіку рф. Відрізана в першу чергу від передових технологій та від додаткового отримання прибутків, рф поступово повертається до рівня ще радянських видів озброєння та виробництва.

Сьогодні санкції мають повністю протилежний вплив на економіку та військовий потенціал росії. До прикладу, в адміністрації президента США переконані, що чергові санкції, запроваджені проти Росії, матимуть вплив передусім на оборонний і технологічний сектори, а також на подальшу її спроможність вести війну [49].

Отже, економічна та військова допомога, надана союзниками за ленд-лізом, стала одним з вирішальних факторів перемоги над фашистами у Другій світовій війні. Поставки зброї та амуніції, продовольства мали неабиякий ідеологічний вплив – підняли бойовий дух на фронтах та моральну впевненість у тилу в тому, що ні британці, ні далі радянські війська, не залишилися наодинці з добре озброєним та підготовленим до війни ворогом. Окрім того, значну роль у відновленні виробництва озброєння, зруйнованого в ході бойових дій та окупації, в СРСР відіграли отримане за ленд-лізом устаткування та матеріали. Загалом, ленд-лізівська техніка, обладнання, технології, сировина та інші товари підтримували економіку та забезпечували ріст промисловості в СРСР, в тому числі і сільського господарства, у повоєнний час.

Але повернімося до самих Сполучених Штатів. Такі значні об'єми допомоги потребували від уряду США переведення усієї країни на «військові рейки». Насамперед змін потребувало саме державне управління. Перед адміністрацією президента Рузвельта постали важливі завдання, зокрема, щодо фінансування військових потреб, запровадження жорсткого контролю економіки, керування робочою силою та нормування ресурсів. На початку розділу ми говорили про те, що закон про ленд-ліз було прийнято для того, щоб обійти бюрократичні перепони.

Та для його реалізації, як це не парадоксально звучить, Сполученим Штатам довелось створити багато допоміжних органів управління. З цією метою у 1941 р. було створено Раду військового виробництва (War Production Board – WPB), яка взяла на себе керівництво переведенням промисловості на військові потреби, встановлювала пріоритети щодо розподілу матеріалів та послуг.

Зокрема WPB нормувала такі товари, як метали, паливо, гума, пластмаси, папір тощо [49].

29 грудня 1941 р. для координації виробництва на потреби оборони і постачання озброєння та сировини для Великої Британії та союзників було створено Бюро з управління виробництвом, а ще раніше – 28 червня 1941 р. – Управління наукових досліджень і розробок. Крім того, у Сполучених Штатах створили Раду з економічної стабілізації, Управління військової інформації, Управління стратегічних служб і т.д. [53, с. 347].

На керівника Ради покладалося загальне керівництво програмами виробництва та військовими закупівлями, питаннями конверсії, фінансуванням та розширенням заводів. Наприкінці 1943 р. на роботу для забезпечення військових потреб було перебудовано дві третини економіки США.

До прикладу, фабрики, які до війни виготовляли шовкові стрічки, освоїли виробництво парашутів, автомобільні заводи виготовляли танки, компанії, що займалися друкарськими машинками, перелаштували на кулемети, москітні сітки почали шити на фабриках спідньої білизни, а виробники атракціонів «американські гірки» успішно перейшли до виробництва ремонтних платформ для літаків. Найбільшого прогресу WPB досягла у перетворенні цивільної промисловості на військову на прикладі автомобільної промисловості у сполучених штатах від загальної військової продукції виготовили: 100% вантажівок, 50% дизельних двигунів, 80% танків та комплектуючих до них, понад 50% авіаційних двигунів, 33% кулеметів, близько 20% літаків та 39% авіаційних деталей, вузлів, агрегатів [49].

Усе чого вдалося досягти американській економіці у воєнний час у сфері матеріально-технічного забезпечення завдяки ефективній організації, необмеженому державному кредитуванню, високому попиту просто вражаюче [53, с. 347].

Адміністрація Рузвельта зберігала значний контроль над економікою. І хоча багато представників приватного сектору були цим невдоволені, зокрема нормуванням, Новий курс мав більше позитивних наслідків. Знову відкривалися

зачинені у часи Великої депресії заводи, крім того були засновані нові виробничі потужності, що додало мільйони робочих місць як у державному, так і в приватному секторах. Дійшло до того, що вулицями міст їздили машини і в гучномовці закликали людей залучатися до роботи на військові потреби. Чимало пенсіонерів знову почали працювати, домогосподарки та студенти ставали до верстатів, навіть учні залучалися для сільськогосподарських робіт. Військові потреби були ненаситними, тому всі галузі пристосовувалися до вимог часу.

Сполученим Штатам, долаючи виклики війни, вдалося побороти наслідки довгострокової Великої депресії, в тому числі, була вирішена проблема безробіття, яке станом на 1944 р. було найнижчим у ХХ ст. У період з 1940 р. по 1945 р. промислові запаси США зросли приблизно на дві третини, при цьому дві третини вартості цього розширення було профінансовано урядом через прямі інвестиції або позики [59, с. 88-90].

Та головне, що дало можливість уряду Сполучених Штатів, досягти такого високого рівня економічного зростання та виконати поставлені ленд-лізом завдання – консолідація суспільства та забезпечення суспільної підтримки. Ф. Рузвельт добре розумів необхідність ідеологічного впливу та громадської думки, яка б підтримувала дії уряду, як щодо ленд-лізу так і щодо участі США у війні. Президент багато виступав по радіо та в пресі, особисто їздив країною, проводячи зустрічі. В одній із своїх промов воєнного часу Рузвельт заявив, що «Сполучені Штати роблять усе можливе для виробництва військового спорядження у беспрецедентних масштабах», і далі запевнив: «коли я стверджую, що ми зробимо все, що в наших силах для перемоги над Гітлером і нацистськими військам, то знаю, що говорю від імені сумління і рішучості американського народу» [29, с. 386].

Політична агітація та реклама велися під час війни з дійсно американським розмахом та масштабно. Інформування населення робилось через усі можливі напрямки – від короткометражних фільмів та радіосеріалів до незліченних статей у газетах та глянцевиx журналах. Популярне сучасне мистецтво також широко використовувалося для комунікації з громадянами.

До прикладу, мультфільм Warner Brothers «Any Bonds Today?», який рекламував важливість купівлі воєнних облігацій. До речі, для підвищення ефективності реклами облігацій, по всій Америці проходили виступи за участю знаменитих голлівудських кінозірок. Окрім того, Ф. Рузвельт прямо говорив населенню про проблеми фінансування війни. Така відкритість і щирість політика, мала свої позитивні результати – народ відгукнувся. Протягом війни облігації придбали 85 мільйонів американців, зібравши близько \$185,7 млрд., що покрило більше половини воєнних витрат [49].

З цього приводу хочеться провести паралелі з нинішньою російсько-українською війною, коли звичайні люди по всьому світу допомагають Україні фінансово та волонтерством подолати усі труднощі та наблизити перемогу. Європейці згодні знизити споживання природного газу та мужньо сприймають підвищення цін, щоб відмовитись від торгівлі з країною-агресором. Так само американці у роки Другої світової війни стійко переносили вимушене обмеження у багатьох товарах, які спрямовувалися на ленд-ліз. До прикладу, одним із перших було заборонено вільний продаж автомобільних шин, яких так потребували війська союзників. З квітня 1942 р. кожен, хто хотів придбати новий металевий тюбик зубної пасти, повинен був здати в магазин порожній. До літа 1942 р. підприємства, які перейшли на військові рейки, та з метою економії сировини припинили виробництво холодильників, металевих офісних меблів, радіоприймачів, пилососів, швейних та пральних машин для цивільного населення. Першим споживчим товаром, який був обмеженим, став цукор, його продаж припинився у квітні 1942 р. А з листопада 1942 р. загальнонаціональною нормою було обмежено продаж кави. Далі перелік збільшувався, включаючи все нові товари [49].

Отже, участь Сполучених Штатів у війні, зокрема, організація поставок за ленд-лізом, призвела до значних змін практично у житті кожного американця та в кожному аспекті суспільного життя та економіки. Парадоксально, але за роки війни, віддаючи величезні обсяги виробленої у США зброї, техніки, продовольства та інших товарів для ленд-лізу, американське суспільство,

тривалий час обмежене у споживанні та залучене до виробництва, спираючись на новостворену економічну базу, стало набагато заможнішим, ніж більшість американців могли лише мріяти до або під час війни. Щодо повернення «позичених» за ленд-лізом товарів, озброєння та інших ресурсів, то тут британці були єдиними, хто повністю сплатив борг. Окрім грошей вони ділились з американцями технологіями [50].

Загалом обсяг боргів Великої Британії перед Сполученими Штатами становив \$4,33 млрд, а перед Канадою — \$1,19 млрд. Британці розраховувались понад 70 років – останній платіж за ленд-лізом був проведений 29 грудня 2006 р., а виплати з урахуванням інфляції становили \$83,25 млн. на користь Сполучених Штатів та \$22,7 млн. на користь Канади [69].

Для врегулювання боргу за поставки по ленд-лізу 28 травня 1946 р. Франція підписала із Сполученими Штатами цілий пакет договорів, які передбачали ряд торгівельних пільг та поступок з боку французів. До прикладу, Париж суттєво збільшив квоти на показ іноземних, а першою чергою американських, фільмів на французькому кіноринку [58].

Найскладніше Сполученим Штатам було з Радянським Союзом, бо впродовж «холодної війни» колишні союзники були затятими ворогами. Одразу після закінчення війни США виставили СРСР рахунок на \$2,7 млрд, але радянський уряд торгувався. Варто гідно оцінити безкорисливість союзників, які (правда, після окремих спроб з їх боку вимагати повернення боргів з відсотками) запропонували СРСР оплатити тільки поставки цивільного обладнання, що знаходилося у нього станом на 02.09.1945 р. [43, с. 307].

В 1951 р. американці поступилися та скоротили свої вимоги втричі – до \$800 млн. Однак, СРСР відмовився оплачувати і зменшену суму, вважаючи, що це забагато. Аж у 1972 р., коли протистояння послабилося, вдалося домовитися – сторони погодилися на сумі у \$722 млн. До середини 1973 р. Радянський Союз виплатив лише 48 млн, а далі через погіршення відносин платежі припинилися. У 1990 р. радянська сторона знову погодилася на продовження виплат та зобов'язалася повернути решту \$674 млн – тобто 1% суми [43, с. 307].

Також було встановлено новий строк остаточного погашення заборгованості – до 2030 р. Після розпаду СРСР борг за допомогу був переоформлений на правонаступника – Російську Федерацію. Про закінчення виплат боргу за ленд-лізом росія оголосила у серпні 2006 р. [50].

Доля китайського боргу не відома. Загалом, він становив \$187 млн. Як вже згадувалося, поставки за ленд-лізом США надавали Китайській республіці, але у 1979 р. Сполучені Штати визнали Китайську Народну Республіку (комуністичну) єдиним законним урядом усього Китаю, а тому і спадкоємцем усіх попередніх домовленостей та зобов'язань, що стосувалося і допомоги за лен-лізом. Тому не зрозумілими стали вимоги США до Тайваню у 1989 р. щодо повернення цього боргу [69].

Отже, від закону про ленд-ліз та надання матеріальної допомоги союзникам, виграли і самі Сполучені Штати, як би парадоксально це не звучало. З огляду на викладене, можемо визначити основні позитивні наслідки для США участі у війні та ленд-лізу, зокрема: 1) недопущення поширення війни на американський континент і на терени США зокрема; 2) підйом економіки після Великої депресії та значний ріст виробництва, розвиток передових технологій; 3) створення нових робочих місць та рекордно низький рівень безробіття; 4) доступ до нових робочих місць усіх категорій населення; 5) консолідація американського суспільства та ріст загального добробуту населення; 6) підняття міжнародного статусу США як поборника демократії та свободи у всьому світі; 7) забезпечення політичного, військового та економічного лідерства США з подальшим об'єднанням країн-союзниць у НАТО.

РОЗДІЛ 2. Сучасна американська військова допомога Україні

2.1. Налагодження контактів Україна-США 1991-2013 рр.

З самого початку незалежності, США залишається одним із головних стратегічних партнерів України у сфері економіки, торгівлі, туризму, безпеки, оборони і т.д. Інтерес до України з боку США став виявлятися з кінця 1980-х рр., коли в СРСР почала стрімко змінюватись політична ситуація, у тому числі у сфері відносин між союзною та республіканською владою. Увага США до України, яка за промисловим та військовим потенціалом посідала друге місце після Росії, була викликана низкою причин. Крім вигідного географічного положення Україна мала ядерну зброю [21, с. 46-47]. Крім цього, у США відзначали надзвичайно важливу геополітичну роль України та наявність у неї значного економічного потенціалу [21, с. 92-93].

Підвищена увага до України з боку США була продиктована розмахом культурно-національних рухів, які дуже скоро зазнали трансформації в націоналістичні. Ними були сформовані вимоги щодо власної держави, адже де-факто Україна перебувала у ворожій окупації ще з 1654 р. Їхні лідери стали виступати за вихід України з СРСР та здобуття республікою незалежності. Цей фактор вплинув на вироблення підходів американської політики щодо України та її нової політичної еліти. Вона формувалася з лідерів опозиції, представлених колишніми українськими дисидентами, які раніше за свої погляди кинули в табори і раптом отримали наймасовішу в країні аудиторію [36, с. 62-63].

Доволі динамічне наростання в СРСР кризових процесів поставило перед США питання щодо вироблення додаткових механізмів посилення свого впливу на Україну. Так, резолюція Сенату від 20 листопада 1991 р. закликала Президента США визнати незалежність України, якщо під час референдуму 1 грудня 1991 р. буде підтверджено Акт про незалежність, ухвалений раніше українським парламентом. Таку думку 28 листопада того ж року висловив Президент США на зустрічі з представниками української діаспори [67, р. 10].

Розпад СРСР, який отримав документальне оформлення 8 грудня на зустрічі президента росії Б. Єльцина, президента України Л. Кравчука та спікера

білоруського парламенту С. Шушкевича, дозволив представникам США активізувати зовнішньополітичні контакти із незалежною українською державою. Для Вашингтона на перший план вийшли питання подальшого зміцнення політичних контактів із новою українською елітою. Після здобуття незалежності у Києві були популярні ідеї про перехід під юрисдикцію України не лише військ, що перебувають на її території, а й ядерної зброї. Подібна позиція викликала серйозне занепокоєння у США, які наполегливо домагалися від українського керівництва згоди передати його росії. В той же час відзначимо, що як державу, Україна була визнана штатами 26 грудня 1991 р. Безпосередні дипломатичні зносини між країнами розпочалися 3 січня 1992 р. [61, с. 116].

Водночас варто відзначити, що відносини США з Україною ускладнилися невирішеністю ядерної проблеми. У вересні 1993 р. Президенти Росії та України Б. Єльцин та Л. Кравчук зустрілися для обговорення питання про ядерну зброю. Вирішили, що в обмін на його виведення до росії Україна отримає компенсацію у вигляді паливних стрижнів для атомних електростанцій. Однак домовленості українського Президента з росією викликали критику з боку опозиції, яка побачила у цьому російський наступ на державність та суверенітет України. Під їхнім тиском Л. Кравчук дезавуював домовленості з рф [23].

З метою вплинути на українську владу США задіяли економічні важелі. У вересні 1993 р. Конгрес США ухвалив рішення про надання фінансової допомоги Україні у розмірі 350 млн дол. Потім у жовтні Київ з офіційним візитом відвідав Державний секретар США У. Крістофер. На зустрічі з ним український лідер знову підтвердив, що Україна готова дотримуватись Лісабонського протоколу, але ратифікація угоди про скорочення стратегічних озброєнь може відбутися лише у разі фінансових компенсацій [25, с. 155-156].

Подібна заява поставила під загрозу усі колишні американо-українські домовленості. І лише після того, як американська сторона запропонувала Україні 175 млн дол. на демонтаж ядерної зброї та 155 млн дол. у вигляді економічної допомоги, український парламент ратифікував договір. У ході переговорів сторони досягли домовленості про те, що США сприятимуть приєднанню

України до Генеральної угоди з торгівлі та тарифів (ГАТТ), налагодженню конструктивної співпраці з МВФ та МБРР. Крім того, українське керівництво отримало запевнення щодо розгляду питання про можливе входження України до НАТО та надання їй гарантій безпеки з боку Альянсу [28].

Певного прориву з питання виведення з території України ядерної зброї було досягнуто 13 січня 1994 р. завдяки російсько-американській взаємодії. Спочатку в Україну з візитом прибув Президент США Б. Клінтон. Потім 14 січня у Москві Президенти Росії, США та України підписали тристоронню угоду, відповідно до якої Київ зобов'язувався ліквідувати весь ядерний потенціал. США погодилися заплатити Росії 60 млн доларів. за постачання Україні 100 тон ядерного палива. Росія та США підтвердили територіальну цілісність України. Крім того, російська сторона заявила про готовність списати частину боргів України за постачання енергоносіїв, а США погодилися збільшити допомогу Україні до 750 млн. доларів [25, с. 158].

У середині 1990-х рр. одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики США щодо України був розвиток військового та політичного співробітництва. Як механізм розширення взаємодії двох країн у цій сфері був використаний потенціал НАТО. 1994 р. Україна приєдналася до програми «Партнерство заради миру». Роль України у зовнішній політиці США знайшла своє відображення у узгодженій резолюції, ухваленій у вересні 1996 р. палатою представників та сенатом конгресу США № 120 «На підтримку незалежності України». У цьому документі було зазначено ключову роль України, яка оголошувалась важливим елементом національної безпеки США, а також наголошувалося, що Україна «протистояла появі будь-якої політичної чи військової організації, яка б сприяла реінтеграції держав колишнього Радянського Союзу» [52, с. 94-97].

Прихід до влади в 1994 р. доволі неоднозначного політика Л. Кучми поставив питання перед США щодо спроб перетягування пріоритетів другого президента України у зовнішній політиці. В той період, урядовці США ініціювали створення постійних механізмів взаємодії України з НАТО. Особливо актуальними вони стали в період участі України як миротворця на Балканах [47].

У травні 1997 р. генсек організації Х. Солана відкрив у Києві Центр інформації та документації НАТО. Його діяльність мала формувати позитивний імідж альянсу серед українців та сприяти просуванню країни у напрямку членства в цій організації. Це було потрібно з тих причин, що Україна ще не була цілком ані прозахідна, але і не повністю проросійська. Чашу на терезах потрібно було схилити все ж ближче до Заходу, адже втрата воріт Європи могла суттєво позначитись на колективній безпеці блоку в Центрально-Східній Європі [47].

У липні 1997 р. між альянсом і Україною було підписано Хартію «Про особливе партнерство», яка стала першим документом, який юридично закріпив відносини Києва та Брюсселя. Ним також було закладено законодавчу основу для подальшого розширення їх співпраці, в якій США відігравали ключову роль. Звичайно, що певні кроки до атлантичної інтеграції ЗСУ Л. Кучма робив і після наростання численних суперечностей у відносинах з РФ на поч. 2000-х рр. Зокрема, в 2002 р. Л. Кучма заявив про бажання інтеграції в лоно ЄС. 9 липня того ж року ним було введено в дію рішення РНБО щодо інтеграції України в євроатлантичні інститути. Паризький саміт НАТО у листопаді 2002 р. дав можливість зробити оголошення Україні про публікацію плану дій Україна-НАТО у березні 2003 р. Разом з тим, євроатлантична інтеграція у 2004 р. була вилучена Л. Кучмою з військової доктрини нашої держави [62, с. 174].

Прихід до влади В. Ющенко в 2005 р. був сприйнятий у Вашингтоні схвально. У 2008 р. США по-новому активізували політичні контакти з українською владою. На початку року керівництво України в особі Президента, спікера Верховної Ради та прем'єр-міністра направили до НАТО документ, у якому висловили прохання включити країну до ПДЧ до НАТО. Важливою подією у розвитку двосторонніх відносин став державний візит до України американського президента Дж. Буша-молодшого. Підписана між обома сторонами дорожня карта пріоритетів двосторонньої співпраці підтвердила стратегічний формат відносин між країнами. Важлива роль відводилася двостороннім механізмам співробітництва: насамперед міжвідомчій координаційній групі [34, с. 285-288].

Незважаючи на щирі сподівання США, що Україна в 2008 р. отримає план дій щодо членства в НАТО, через позицію Франції і Німеччини, цього на жаль не сталося. На думку экс-президента України В. Ющенка (2005-2010), цього не сталося як через агресію РФ в Грузії в 2008 р., так і особисту проросійську позицію в цьому питанні экс-канцлера ФРН А. Меркель. Свою позицію тодішня німецька лідерка оправдовувала даними про те, що ніби то лише третина українців схильні до підтримки євроатлантичного курсу. Зрозуміла річ, що реальною причиною для відмови Україні в цій інтеграції були впливи РФ на зовнішню політику в ЄС [28].

Після фактичної відмови В. Януковича від інтеграції в НАТО в 2010 р., у підсумкових деклараціях самітів НАТО в 2010-2012 рр. не було жодного натяку на потенційне членство України у блоці. Тим не менш, партнерство з країнами НАТО на військовій ниві активно продовжувалось. Так серія військових навчань в Криму та на Одещині під кодовою назвою «Сі Бриз» (започаткована в 1997 р.), допомагала не повністю поривати у сенсі військового співробітництва із США зокрема. Прикметно, що на поч. 2010-х рр. американське військове співробітництво сприяло модернізації Яворівського військового полігону, сертифікувало два бойових кораблі в складі ВМС України та кілька частин морської піхоти ЗСУ [23].

Однак на практиці, незважаючи на позитивні моменти у співпраці з США у військовій сфері, ситуація довкола ЗСУ була ще гіршою. Зокрема, в 2010 р. міноборони та генштаб просило в уряді 30 млрд грн на поточні потреби ЗСУ. З врахуванням і не без того важкої після економічної кризи 2008 р. ситуації, сума була зменшена до 19,8 млрд грн. Держбюджет за той рік передбачив лише 12,4 млрд грн, а реально було використано ледь більше 10 млрд. В межах цієї суми і в 2011-2013 рр. загалом, на розвиток технології озброєння та поповнення частин технікою, було використано лише 7% (2010), а в 2013 – 10% [2].

Отже, починаючи з 1992 р. почалась співпраця США і України у військовій сфері. З 1997 р. фіксується співпраця України-НАТО де-юре. Де-факто, Україна з року в рік ставала слабшою військово і могла стати знову колонією Кремля.

2.2. Причини та наслідки першого етапу постачання американської зброї в Україну в 2014-2021 рр.

Починаючи з 1990-х рр. США та військовий блок НАТО зокрема активно сприяв модернізації ЗСУ на кожному із етапів її розвитку. Звичайно, що мова не йшла скажімо про ВПС чи ВМС, де до речі відбулось суттєво ослаблення в 1994-1998 рр. в рамках підписаних нашою державою з росіянами угод про поділ флоту, без'ядерний статус України (Будапештський меморандум 1994 р.) та демаркаційні лінії. Не без того, багато техніки було здано на металолом, передано в рф чи розпродано в країни третього світу або на випробувальні майданчики країн НАТО. Разом з тим, у період правління донецького клану ЗСУ були найменше укомплектовані, а модернізація техніки та покращення стратегічно-тактичних показників бойових частин майже не здійснювалась.

Звичайно, що завдяки проведенню спільних з США навчань під кодовими назвами «Стрімкий Тризуб», «Сі Бриз» та ін. ми мали певний кістяк навчених до військової справи солдатів та офіцерів. Однак цього було не достатньо для того, аби проводити на рівні всіх родів військ ЗСУ комплексні реформи. Ріст зближення відносин з рф, нестабільність в економіці, відмова від євроінтеграції у листопаді 2013 р. та низка інших факторів поставили Україну на кроки до ще глибшої прірви. Прикметно, що в тому ж листопаді 2013 р., коли розпочалась революція Гідності, генерал-майор ЗСУ Сирський (нині генерал-полковник) активно вів перемовини з американськими військовими щодо потреби переходу українських військ на натівські стандарти [33, с. 25-26].

Перемога Майдану була сприйнята Москвою як можливість реалізувати план щодо підкорення України, а вірніше її південного-сходу. Початок анексії Криму 20 лютого – 4 березня 2014 р. був сприйнятий демократичним світом ледь не як початок нової фази Другої Холодної війни (2014 – н.ч.) або і Третьої (Четвертої якщо враховувати Холодну 1946-1991 рр.) світової війни. Світ не в силах був діяти оперативно, 90% сил України в Криму перейшли на бік рф, а росія жодним чином не поступалась у планах окупації нашої держави [56, с. 36].

Вжитих економічних санкцій було явно не достатньо для того, аби стримати росіян в Криму в лютому-березні 2014 р. та їхніх спробах окупувати весь Донбас (Луганську і Донецьку області України) у квітні-серпні 2014 р. В межах того як зароджувались сучасні ЗСУ весною 2014 р. на основі добровольчих батальйонів, міліції, кадрових частин та мобілізованих громадян, США поступово почали діяти в межах власного законодавства, ініціатив всередині виконавчих та законодавчих органів влади. Першою мілітарною допомогою Україні слід вважати передані наприкінці березня 2014 р. 330 тис. сухпайків для бійців ЗСУ. Вони постачались з складів армії США в Європі протягом двох тижнів автотранспортом в логістичні центри ЗСУ. Мова йшла про 25 тис. коробок сухпайків MRE, в котрих було розміщено 330 тис. комплектів із сухпайками за натівськими стандартами харчування військових [14].

З початку проведення АТО на території Донецької та Луганської областей в 2014 р. в лави добробатів масово приходили люди різних національностей та громадянств. Грузини, вірмени, азербайджанці, росіяни, білоруси і ін. переважно представляли пострадянський простір, британці, французи, іспанці, італійці, німці, представники скандинавських народів – ЄС. Не виключенням були і колишні військові із США. Хто не міг безпосередньо приїхати в Україну і отримати дозвіл, то допомагав ЗСУ чи цивільним на волонтерській основі. Серед тих, кого слід виділити як найбільш знакового був нащадок українських емігрантів Марко Паславський (1959-2014) [10].

Будучи заможною людиною в США, а перед тим – майором запасу американської армії, в 1990-х рр. активно проживав в Україні. До подій на Майдані п. Марко був менеджером з продаж металопродукції на експорт в Маріуполі. В 2013-2014 рр. брав активну участь в революції Гідності, а з квітня 2014 р. був одним із перших в новоутвореному добровільному батальйоні Нацгвардії «Донбас». У квітні 2014 р. він став українським громадянином, був активним блогером у Твіттері, але все обірвала операція під Іловайськом у серпні того ж року. 19 серпня 2014 р. п. Паславський загинув в бою, а його образ героя з'явився у стрічці «Іловайськ 2014. Батальйон Донбас» 29 серпня 2019 р. [12].

Звичайно, що проблема американських добровольців не є безпосередньою у нашій роботі. Правда крізь певні моменти ми бачимо, що будь це українські діаспорні діячі чи корінні американці, вони з 2014 р. почали активно долучатись до наших проблем. В їхню честь влаштовували благодійні заходи, називали школи, знімали фільми та намагались поширити проблему допомоги Україні закордоном. Офіційно американські військові в складі ЗСУ з'явилися лише в 2016 р. в складі 25-го окремого мотопіхотного батальйону «Київська Русь». Тоді до лав ЗСУ долучилось три колишніх американських військових, які в 2000-2010-х рр. виконували несення служби на території Афганістану [16].

Звичайно, що коли ми говоримо про іноземних добровольців та військову, фінансову і гуманітарну допомогу від Заходу в 2022-2023 рр., то це явище стало уже масовою консолідацією демократії з українською боротьбою за виживання. Однак до 24.02.2022 р. це не було так. Ні, ніхто не каже, що цього взагалі не було – просто обсяги допомоги надавались не в достатньо потрібній для ЗСУ кількості. До прикладу, обсяги допомоги від США не визначались в кілька мільярдних пакетах і не були такими частими як до прикладу кожного місяця протягом 2022-2023 рр.

Почнемо з того, що після заключення Мінська-1 осінню 2014 р., у грудні того ж року Білий Дім ухвалив акт підтримки свободи України. Згідно з цим документом, в 2014-2017 рр. на потреби ЗСУ було виділено американською владою 350 млн доларів на період з 2015 по 2017 рр. Летальної зброї надавалось відносно небагато – 50 млн доларів. Для потреб ЗСУ того часу її потрібно було більше. Інші ж витрати передбачались на техніку, амуніцію, проведення військових навчань, підготовка українських солдатів за стандартами НАТО і т.д. Окрім ЗСУ, також суттєво американцями була звернута увага на реформовані внутрішні війська МВС – Нацгвардію України. Тому у жовтні 2014 р. конгрес США прийняв рішення про виділення цільової допомоги їй на суму в понад 19 млн доларів. В цьому пакеті була передбачена підготовка гвардійців до 900 чоловік (1 батальйон) американськими інструкторами на Яворівському полігоні та його повне оснащення усіх необхідним [24, с. 31].

Також, слід зазначити, що 22 листопада 2014 р. штати передали велику партію нелетальної допомоги, в тому числі мінометні радары. 20 грудня 2014 р. з боку США для України були передані броньовані позашляховики Volkswagen Amarok та Toyota Land Cruiser 200 (35 авто) та 2300 комплектів уніформи для різних родів військ [55, с. 68].

Звичайно, що в обох палатах американського парламенту були суперечки щодо надання чи ненадання українцям летальної зброї. З одного боку, США не бажало мати конфронтацію з РФ, а з іншого – не було довіри до української влади. Великим ризиком передачі летальної зброї з позиції адміністрації Обами виглядало те, що вона може потрапити в чужі руки. Зокрема, після збиття Боїнгу МН-17 над Донеччиною у липні 2014 р., де загинуло понад 300 цивільних іноземців, був страх того, що зброя може потрапити до проросійських бойовиків. Звичайно, що крапка в питанні про те хто і коли збив малайзійський Боїнг була покладена 17 листопада 2012 р. рішенням Гаазького окружного суду, але винні в цій катастрофі досі не покарані. Тобто трагедія, яка спричинила найбільші одночасні цивільні втрати в 2014 р. не була сприятливою для України в питаннях обороноздатності. Уроки цієї помилки Заходом і США в тому числі були винесені лише нещодавно [4].

Загалом, за 2014 р. США надала Україні допомогою в загальній сумі 320 млн дол., з яких 118 млн дол. були включені на допомогу і реформи військового, прикордонного та силового сектору безпеки. Ця сума була значно більшою у порівнянні з тією, котру Україні виплатив Вашингтон в 2010-першій пол. 2014 рр. за каденції В. Януковича – 470 млн дол. \$. В період з 2014 по 2016 рр., тобто до завершення другого терміну президента Б. Обами, Україна отримала фінансової, гуманітарної і військової допомоги на суму в 1,4 млрд дол. В числі згаданої вище суми, 630 млн дол. були виділені через міноборони США, агентство міжнародної допомоги, державний департамент, конгрес та ін. органи на військову підтримку України. Потреба стояла не лише в натівських реформах, збільшенню числа особового складу, а й надання можливості розвиватись вітчизняному ВПК, переозброювати армію і т.д. [31, с. 97].

З осені 2014 по червень 2021 рр. від США для України було надано військову допомогу в обсязі на 2.1 млрд дол. З початку російської агресії в 2014 р., обсяги надання цього блоку допомоги для України почали суттєво зростати: в 2014 р. ця сума складала – 118 млн дол., у 2015 р. – це було уже 175 млн \$, за 2016 р. ця сума склала понад 335 млн \$. Багато чого змінилось в даному питанні після перемоги на президентських виборах в 2016 р. мільярдера, письменника і інфлуенсера Д. Трампа. Незважаючи на те, що внутрішня політика, риторика і ведення міжнародних відносин у п. Трампа та п. Обама дуже відрізняються з погляду в 2023 р., можна розуміти, що підхід до українського питання у військовій сфері був сталим. З 2017 р. питання підтримки України попри спроби налагодити Трампом діалог з господарем Кремля, суттєво зростає. В 2017 р. на потреби військового блоку з США Україні було надано 560 млн дол. (на 225 млн. більше, ніж у 2016 р.), в 2018 р. – 250 млн. \$, в 2019-2020 рр. – 1 млрд дол. (по 500 млн \$ щороку). Орієнтовно 80% коштів із зазначеної суми були використані на потреби ЗСУ, а інші 20 % — для потреб та утримання військових Нацгвардії та Державної прикордонної служби [46, с. 112].

Саме за каденції Трампа в Україну розпочинається постачання летальної зброї, але в обмеженій кількості. На момент приходу до влади Трампа в Україні збройний конфлікт на Донбасі перебував у майже замороженому стані (за винятком обстрілів та поодиноких прямих збройних зіткнень ЗСУ з сепаратистами ЛДНР), кримське питання було на порядку денному лише в ООН, а в ЗСУ покращувався потенціал за рахунок інвестицій у ВПК через іноземні замовлення країн пострадянщини, Азії, ЄС та Африки [37, с. 214]. Багато в чому корегування у поповненні потреб ЗСУ внесли нові податки, надходження з митниці і ін. джерела державних доходів. Найголовнішими результатами військового постачання в 2014-2021 рр. можна бачити в:

— Значному розширенні списку військово-тактичних навчань, де були задіяні ЗСУ спільно з військовими НАТО (Кленова арка, Три мечі, Agile Spirit, Saber Gurdian Riverine, Вікінг, Сільвер Сейбер, Козацька булава, Combined Resolve і т.д.);

— Збільшенні кількості броньованих позашляховиків HMMWV для потреб ЗСУ, Нацгвардії, СБУ, ГУР МО та ін. структур. (лише в одному 2015 р. – понад 150 одиниць). Правда слід зазначити, що у період з 2001 по 2021 рр. Україна отримала броньовану і неброньовану версію цього американського військового автомобіля у кількості 337 шт. [3];

— Цікаво, що перше бойове застосування українцями цього броньовика було здійснене за участі українських миротворців в Іраку в 2001-2003 рр. Однією із нових функцій цих броньовиків у зоні АТО-ООС стала як поліцейська, так і військово-медична по здійсненню евакуації поранених та загиблих. Станом на 2023 р., в українській армії, Нацгвардії та ін. силових структур є в наявності понад 2000 Хамві [5];

— Окрім передачі п'яти швидкісних катерів класів Willard Sea Force 730 та Sea Force 11M у червні 2015 р., протягом 2018-2021 рр. в Україну було передано 4 патрульні катери американського виробництва типу «Айленд». Перша партія була передана в 2018-2019 рр., а друга в 2020-2021 рр. П'яте судно було заплановане до передачі на 2022 р., але в силу технічних обставин воно не надійшло до ВМС через початок повномасштабної війни [див. додаток Е.1.];

— Окрім Яворівського полігону на Львівщині, куди було вкладено понад 50 млн дол. та залучено 160 американських військових інструкторів, полігон Широкий Лан стає основною тренувальною базою для півдня для модернізації американцями української морської піхоти;

— 1 березня 2018 р. президентом Д. Трампом була схвалена передача Україні летальної зброї. В суму в 47 млн. дол. були включені 210 протитанкових ракет класу Javelin та 37 командних пускових установок (CLU) Javelin, які були зняті зі складів зберігання американської армії. В 2018-2021 рр. Україною було отримано 77 таких установок і близько 540 керованих ракет до них [18].

З серпня 2021 по березень 2023 рр. адміністрацією Дж. Байдена було реалізовано на користь України 33 пакети військової допомоги. Вона суттєво зростала саме перед найбільш важливим днем для кожного українця – 24 лютого 2022 р. Хто його знає, чи справилась б Україна з ворогом, якби не ця поміч [1].

2.3. Американська військова допомога 2022 – н.ч.

Починаючи з ранку 24 лютого 2022 р. в Україні триває повномасштабна війна з РФ як продовження її збройної агресії з 20 лютого 2014 р. На відміну від подій 2014 р., Україна мала уже налагоджену підтримку від партнерів, була завчасно готова до відбиття ворожих атак і що головне – знала точну дату нападу на свою територію. За рахунок переданої ЦРУ інформації, джерел ГУР МО України та подій довкола ЛДНР 20-22 лютого 2022 р., авіація не була знищеною на аеродромах, флот на 70-80% вдалось зберегти, а майже в кожному з обласних центрів півночі, півдня та сходу точився запеклий опір ворожій окупації. США безпосередньо не вступили у війну збройно, але за рахунок власних запасів на армійських складах та замовлень у приватних виробників зброї розпочала постачання Україні більшості із необхідного ЗСУ обладнання. Звичайно, що в 2023 р. досі є суперечки щодо постачання літаків 5-го покоління чи достатньо великої партії танків Абрамс, але в 2022 р. все це виглядало наступним чином.

Перший пакет допомоги з початку повномасштабної війни адміністрація Байдена надала Україні 25 лютого 2022 р. на суму 350 млн \$. Протягом березня того ж року обсяги допомоги сягнули уже 1,1 млрд дол., що у порівнянні з минулими 2014-2021 рр. в обсязі за місяць виглядають космічною сумою. Це сталося на наш погляд завдяки великій потребі ЗСУ у протитанкових та ін. бронебійних засобах (NLAW, Javelin, TOW, Stinger і т.д.), постійному постачанню боєприпасів, стрілецької зброї, патронів, амуніції, автомобільної техніки, зенітні системи та ін. [19].

У квітні 2022 р. обсяг американської допомоги склав ще 1,2 млрд доларів США, а у травні – 250 млн. дол. Цікаво, що у квітні спільно з іншими союзниками були розпочаті поставки для ЗСУ САУ та артилерійських гармат на лафетах. З США були поставлені як САУ М109, так і причіпні гаубиці М777. До кожної з гармат додавались велика кількість боєприпасів, а українських військових навчали роботи з цими установками на полігонах НАТО в ЄС, у Великобританії та в США [6].

1 червня 2022 р. президент Дж. Байден оголосив, що для потреб ЗСУ будуть передані знамениті РСЗВ Himars M142. Протягом тривалої оборони Північної України від ворога весною 2022 р. українське військово-політичне керівництво просило США виділити ці установки для ударів по логістиці і великому скупченню ворога. Адміністрація Байдена не поспішала – не було гарантій, що протягом весни Україна як держава зможе вистояти. Сталося диво – росіяни не лише втекли з півночі, а й ЗСУ почала повертати контроль на певних територіях сходу та півдня [19].

Підтримка українського контрнаступу в бік Херсону не була б можлива без знищення арсеналів ворога та мостів через високоточну зброю. В 20-х числах червня 2022 р. ця ракетна зброя була вперше апробована на Запорізькому напрямку та на Донбасі. Завдяки переданим установкам, котрих поступово ставало все більше, Україна змогла оперативно діяти як на півдні, так і на сході. Успіхи зі знищення логістики змогли відновити конституційний порядок на правому березі Херсонщини та повернути під контроль України майже всю Харківщину влітку-осінню 2022 р. Станом на квітень 2023 р. в ЗСУ є в наявності 20 установок із 38 обіцяних штатами [13].

Звичайно, що постачаються аналоги згаданої зброї і від інших союзників, але не в такій великій кількості як від США. Вважається, що коли їх сумарне число досягне бодай-би позначки в 45-60 шт., цього буде достатньо навіть для початку визвольної операції в Криму. Однак, не будемо забігати наперед, адже ніхто не знає достеменно коли, де і на яких умовах закінчиться дане протистояння.

Слід визнати, що США була першою країною, котра наважилась постачати Україні авіацію. Так, нам ще досі не надано F-16 чи будь-який інший літак 5-го покоління з запасів американської армії чи союзників. Разом з тим відзначимо, що постачання майже 20 вертольотів Мі-17 радянського виробництва у квітні – червні 2022 р. покращило ситуацію з рухомим складом в українських ВПС. Ці вертольоти почали здійснювати не тільки операції з прикриття української піхоти в наступі, а й атакувати ворога в його глибокому тилу [15].

Загалом, обсяги військової допомоги для ЗСУ, яку поставлена від 24 лютого 2022 по березень 2023 рр. сягнули уже понад 23 млрд дол. Важливо відзначити, що ці речі відбуваються в межах трьох форматів, які закріплені відповідними нормативно-правовими актами:

— Закон про Ленд-Ліз (підписаний Дж. Байденом 9 травня 2022 р.) – передбачає передачу Україні військового майна в кредит або в тимчасове користування на час війни. Даний акт був складений за аналогією до документу 1941 р., який ми аналізували в першому розділі та як і у випадку з нацизмом, є відповіддю на агресію рашизму;

— Довгострокова допомога в рамках ініціативи сприяння безпеці в Україні (USAI) – була оголошена 24 серпня 2022 р. Її сума складає 3 млрд \$;

— А що до оперативної допомоги за програмою «вилучень» з запасів Міністерства оборони США в рамках повноважень президента США (PDA), то в даному випадку вона здійснювалась з серпня 2021 по 19 серпня 2022 р. – тобто в час фінансового року у США. Президент Дж. Байден 19 раз використав цю можливість в згаданий період, адже 9 млрд. дол. в 2021-2022 рр. на військові потреби України здійснювались саме з запасів армії США. 33-й пакет допомоги уже через фінансовий рік 2022-2023 рр. було здійснено у березні 2023 р. Через дану ініціативу на відміну від акту про Ленд-ліз (2022) кошти за військову допомогу повертати не потрібно [38, с. 123].

Дуже важливо відзначити, що консолідація та консультація щодо постачань України зброєю, в тому числі американської відбувається у кількох форматах. Довгостроковим вважається формат «Копенгаген» — система міжнародних конференція-консультацій України з 26-ма країнами Європи, яка була започаткована 11 серпня 2022 р. в м. Копенгаген в Данії. Завдяки її роботі було зібрано понад 1 млрд дол. на потреби ЗСУ. Для постачань термінових потреб українського війська з 22 квітня 2022 р. проводяться зустрічі на базі ВПС США «Рамштайн» в ФРН. З квітня 2022 р. по лютий 2023 р. проведено 9 зустрічей в даному форматі [38, с. 123-124].

Якщо 1-7 Рамштайни вирішували питання навколо постачання боєприпасів, артилерії і ППО, то 8-9-й змогли зняти заборони на поставки ЗСУ західних танків французького, американського, британського, польського, німецького і ін. виробництва. Сумарно, заплановане або уже здійснення постачання понад 600 танків із 50 країн світу. Америкою було заплановане навчання українських танкістів на танках Абрамс та бронемашиних Бредлі, які відбувались з січня по березень 2023 р. і тривають зараз для поповнення резервних екіпажів. Станом на квітень 2023 р. запланована передача 31-го танку Абрамс. Доставка танків буде здійснена не раніше літа-осені 2023 р. Цілком можливо, що ця сума буде збільшена до 50-100 одиниць даного виду наступальної зброї для успішного південного контрнаступу осінню 2023 р. [11].

Не менш важливим було і вирішення питання щодо поставок в Україні систем ППО Patriot. 20 січня 2023 р. в ході Рамштайну-8 після жахливих наслідків ракетних обстрілів рф в Дніпрі та загибелі міністра МВС Д. Монастирського, Захід дав зелене світло на постачання цих систем. По одній штуці вона буде надана із Нідерландів та Німеччини. Ще дві – зі США. Прикметно, що із 7000 бійців ЗСУ, які з лютого 2022 по березень 2023 рр. пройшли на терені штатів військову підготовку, 65 з них були майбутніми операторами даної системи протиракетної оборони ППО [17].

Отже, констатуємо, що здійснене свого часу багатомільярдне постачання України зброєю з 2014 по 2023 рр., яке триває і нині дало низку плодів. По-перше, армія була серйозно модернізована і кількісно та якісно розширена за рахунок в першу чергу американської допомоги. Розширення можливостей участі у військових навчаннях, будівництво центрів логістики та ремонту техніки, передача відповідного обладнання, зброї та амуніції допомогла стримати ворога весною 2022 р. і проводити оборонні операції ЗСУ з літа того ж року та активно повертати території в 2022-2023 рр. Звичайно, що станом на зараз НАТО готове взяти Україну своїм членом після війни, з червня 2022 р. ми є кандидатом в члени ЄС, але і разом з тим є низка інших проблем. Ми достеменно не знаємо, що дадуть Україні американські вибори у 2024 р.

РОЗДІЛ 3. Методика висвітлення значення американської військової допомоги Україні (2014-2020-ті рр.) на уроках історії в школі

Оглянувши у двох попередніх розділах поняття Ленд-лізу в часи Другої світової війни та сучасної американської військової допомоги для України з 2014 по н.ч., ми розуміємо, що дана тема є доволі актуальною та цікавою для навчального процесу. Школярі нею всебічно цікавляться крізь призму соцмереж, відеохостингів, в новинах чи навіть самі є творцями контенту на дану тематику. Це не обов'язково вдало потрапити в рекомендації Ютубу чи Тік-Току або створити тематичний канал в Телеграмі. Багато в чому став популярним Osint-аналіз бойових дій в 2022-2023 рр. на території України через відкриті джерела зі застосуванням карт та фотографій чи відеороликів з передової.

Методична складова у роботі з обраною нами темою ще не є розроблена в історіографії та потребує більш ширшого висвітлення. Звичайно, що є певні як позитивні, так і негативні сторони даного питання. Стосовно останніх – немає спеціально написаних праць чи бодай-би знятих для соцмереж роликів від відомих істориків та методистів по роботі з даною проблемою в школі. Якщо в університеті ця проблема обговорюється переважно на 3-4 курсах та на магістратурі в ході актуалізації конкретних проблем історіографії, то в школі вона частково має свій відбиток в 10-11 класах. Зрозуміла річ, що спеціального уроку чи теми в програмі за 10-11 клас ще немає.

Тим не менш, питання Ленд-Лізу може бути зачеплене в 10-му класі під час проходження теми Другої світової війни (1939-1945 рр.). Більш конкретно для цього підходить тема уроку «Початок Другої світової війни». Переважно проблеми ленд-лізу 1941-1945 рр. від США для союзників (СРСР, Великобританія, Франція і т.д.) розглядається під час питання про воєнні дії на першому етапі війни (вересень 1939-червень 1941) До прикладу, при роботі над питанням про Ленд-ліз, учнями може бути виконана порівняльна таблиця ленд-лізу 1941-1945 рр. та сучасної американської військової допомоги Україні. Важливо порівняти не лише кількісно це питання, а і якісно [див. додатки Г, Є].

Не менш важливими будуть аксіологічна та просторова компетенції. Одного пошуку матеріалу для написання таблиці з порівняннями чи короткого шкільного реферату – мало. Важливіше вміти послідовно працювати із інформацією. До прикладу, ми можемо запропонувати учням 11-го класу при роботі з темою уроку на всесвітній історії «Країни й організації – центри ухвалення рішень, важливих для безпеки, розвитку і стабільності у сучасному світі» показати маршрути постачання Ленд-Лізу в 1940-1945 рр. у порівнянні із сучасною логістикою для України 2014- н.ч. [див. додаток Г]. Звичайно, що це завдання не буде з легких, оскільки багато питань довкола маршрутів постачання військової техніки та іншого обладнання для потреб ЗСУ є секретною інформацією. Скоріш за все, це завдання наші учні будуть виконувати уже після війни в умовах її вивчення на уроках історії та у позаурочний час.

Слід зазначити, що із врахуванням змін до здачі випускних (вступних) на кшталт НМТ або його попередника – ЗНО, з кожним роком зростає ймовірність того, що одне чи два питання на обрану нами проблематику все ж можуть потрапити до тестувань. Згідно із останніх даних на сайті УЦОЯО, у 2023 р. програма тесту із історії України містить 30 питань на 60 хв. Він є ідентичним до програми ЗНО з історії України за 2020 р. Хронологічно, питання доведені приблизно до 2014-2018 рр. З врахуванням сучасних реалій, вони є значним недоліком, оскільки в період після 2018 і по 2020-ті рр. відбулась низка не менш важливих, а можливо і більш знакових історичних подій. Разом з тим, у даній програмі прослідковуються обов'язковість для успішної здачі тестів питання про євроатлантичну інтеграцію, реакцію міжнародної спільноти на російську агресію в Україні в 2014 р. і т.д. [9].

Тобто ми бачимо, що з врахування проблем, які мають НМТ на базі блоку підготовки із ЗНО, історично, хронологічно та в інших вимірах, система не інтегрована під сучасні останні історичні події. В тестах слабо здійснюється міжпредметний зв'язок, а проблематика історичних аналогій майже відсутня. Можливо це питання залишається більше на вивчення самими учнями, але і дарма. Після війни не слід виключати багато маніпуляцій від рф на цю тему.

Водночас, це не є проблемою для роботи з учнями для нас. Ми можемо як розширяти їх кругозір за рахунок міжпредметного середовища, так і шукати способи вивчення її в той чи інший спосіб. Дивлячись на те, як зростає попит на військову проблематику та перспективи працевлаштування у лавах ЗСУ після школи чи після закінчення вищої чи спеціальної освіти, під час проведення виховного заходу «Агресія Росії проти України» (свого часу проводився на нашому факультеті в 2021 р.) [7], у шкільному форматі можна влаштувати дебати під назвою «Генштаб». В ході даної гри можна поділити клас на вище командування ЗСУ, так і на командирів конкретних підрозділів чи родів військ. Для гри будуть необхідні:

- карти України з конкретними ситуаціями на фронті до прикладу за 24.02.2022 р. (початок повномасштабної війни) чи 11.11.2022 р. (дата повного визволення правого берега Дніпра у Миколаївській, Херсонській областях та самого м. Херсон) і ін. знакові дати у цій війні;

- статистичні дані щодо орієнтовного співвідношення сил на фронтах за той чи інший день російсько-українського протистояння;

- фігурки солдатиків, військової техніки, по можливості прапорці для визначення перспектив пересування тих чи інших підрозділів;

- ручки та записники для фіксування конкретних ідей і пропозицій;

- ноутбук та проектор для відображення конкретної інформації про ту чи іншу битву, подію чи проміжок часу в оборонній чи контрнаступальних операцій ЗСУ в 2022-2023 рр.

Звичайно, що можна опрацьовувати і 2014-2015 рр. як час найбільш гострого протистояння, але в даному випадку, все буде залежати від теми уроку, ситуації сьогодення і інших не менших важливих факторів. Визначити переможцями можна буде в ході того, якою з двох чи більш команд буде знайдено найбільш легкий, найменш затратний у ресурсах (збройних та людських) та наблизений до істини в подіях рос.-української війни сценарій вирішення бойової ситуації. Дуже важливо, аби в цих дебатах були враховані використання як вітчизняної, так і західної (американської) зброї.

Коли ми говоримо про поглиблене вивчення історії у 11 класі, то коло можливостей вчителя-історика є значно глибшим. Тут не тільки уже звужені рамки як у ЗНО чи НМТ (до 2014-2018 рр.), а й можливості осягати проблеми сьогодення в 2022-2023 р. Однією з таких тем є урок під назвою «Утворення міжнародної коаліції держав на підтримку незалежності і обороноздатності України. Лендліз. Надання Україні статусу кандидата в члени ЄС». Мало того, що проблемі сучасного ленд-лізу тут приділяється окрема увага, так ще й питання щодо міжнародної коаліції тут подано значно в ширшому значенні. Так, не кожна школа може чи має потребу у програмі із історії України на 3 години в тиждень, але зимовий скандал довкола рішень МОН підняв актуальність проблеми заново.

З одного боку, без глибшого розуміння у дітей немає надійного і безпечного майбутнього. З іншого, в сучасному вимірі війни з 2014 р. активно в соцмережах та в масовій культурі діє ворожа пропаганда. Фейки про можливе припинення постачання союзниками, в тому числі і США зброї, перші втрачені танки, які до речі ще досі не привезли в Україну (за винятком британських, німецьких і французьких), участь американських військ у бойових діях в Україні, командні пункти НАТО, біолабораторії – це далеко не повний перелік того, що транслює рф в інформаційному просторі. Безумовно, що прийняті санкції РНБО в 2017-2022 рр. вчасно обмежили втручання росії в інформаційне поле громадян цього витоку шкідливої інформації, але не всюди.

Найбільш вразливим місцем для підлітків є якраз соцмережі Заходу (Instagram, Twitter, Facebook, YouTube), засновані російськими опозиціонерами (Телеграм) та ті, що контролює Китай (TikTok). З цих причин, аби не наражати дітей на таку небезпеку з боку ворога, на згаданому вище уроці можна провести обговорення щодо попередньо заданого домашнього завдання. Його головною метою буде зібрати кожному із учнів будь-який фейковий матеріал з соцмережі, провести в зошиті чи у форматі Word (або і у вигляді мему) детальний аналіз з порівнянням правди та вигадки. В даному випадку, ми розвиваємо як логічну, аксіологічну, громадянську та інформаційну компетентності.

Зокрема, тут можна було б порівняти правдиву і неправдиву інформацію щодо американських добровольців в Україні, американську зброю, питання її постачання, правду чи брехню стосовно питань логістики і т.д.

Можливо, що окрім аналізу фейків та наведення правдивих свідчень, більш ефективним методом для роботи над нашою темою в школі є залучення запрошених на урок гостей. Якщо є можливість запросити для учнів ветерана ЗСУ, котрий носить американську амуніцію, є пілотом, танкістом, піхотинцем, снайпером чи іншим оператором американського озброєння та техніки або просто проходив військові навчання у США – для нас це буде велика знахідка. Ветеран бойових дій чи діючий військовий зможе не лише доповнювати повноцінно розповідь вчителя на уроці, а й на власному прикладі розповісти про досвід апробації військової допомоги зі США для потреб українських сил. Великими перевагами для дітей в цьому випадку будуть наступні можливості:

- Діти зможуть самостійно ставити питання до військового стосовно якісних переваг та певних недоліків у американській військовій допомозі ЗСУ;
- Багато для кого це може стати досвідом як майбутнього журналіста, так і мотивувати піти у ЗСУ, поліцію, органи юстиції, безпеки і т.д.;
- Зменшується вразливість дітей щодо вразливості до пропаганди в соцмережах та на відеохостингах;
- Підвищуються почуття громадянського обов'язку допомагати державі у найбільш складний час, в тому числі і на волонтерських засадах та на інформаційному фронті в мережі.

Окрім військового, можна залучати і волонтерів, партизанів, представників поліції та силових структур та ін. органів державної влади, які мають відношення до військової допомоги Україні зі США. В якості домашнього завдання, окремого колективного чи індивідуального проєкту можна пропонувати учням записувати розповіді військових у вигляді інтерв'ю для соцмереж чи у письмовому вигляді для постів на спеціальних каналах. Якщо хтось із наших дітей має досвід адміністратора каналу в Телеграмі, на Ютубі чи в Тік-тоці або Твіттері – це ще одна перевага для неї як можливість самореалізації.

Безумовно, що маючи минулорічний досвід із написання курсової роботи щодо проблем учнівських робіт для конкурсів в системі МАН, ми розуміємо, що ареал застосування відповідної проблематики є значно ширшим, ніж це може дати урочна система. В позакласній освіті учнів в цьому аспекті є можливість провести дослідження із залученням спогадів, інтерв'ю, порівняльного аналізу з минулим (спогади про танки Шерман в Україні під час Другої світової війни і сучасні спогади про застосування американської техніки в обороні України з 2014 р. і т.д.), створити якісний постер для захисту та підготувати відповідний супровід з залученням ролику на 15-20 секунд, презентації і т.д. Звичайно, що робота з обдарованою молоддю у позакласній роботі є як пріоритетною, так і важливою. Це хороша можливість вчителю підняти власний авторитет, а можливо і дещо покращити фінансове становище. В межах обраної нами теми, цікавими для проєктів можуть бути: застосування Javelin на фронті, американська стрілецька зброя в ЗСУ, історичні паралелі Ленд-Лізу 1940-х і 2010-2020-х рр. в Україні, Himars, Javelin та ін. військова американська атрибутика в українській масовій культурі сучасності і т.д.

Спілкуючись з колегами по навчанню можна було б припустити, що обрана проблематика для проєктного навчання як на уроках, так і у позакласній діяльності найкраще підходить для дітей із зони бойових дій – тобто з родин внутрішніх переселенців чи біженців закордоном. На наш погляд, це далеко не так, оскільки військові навчання із американськими інструкторами, залучення військових медиків із США, ремонтні майстерні для Хамві і ін. моменти є присутніми як для рідної автору Львівщини, так і на території його навчання Івано-Франківщині. Тобто ті чи інші просторові чи часові рамки в даному випадку мова не йде. Уже не має жодного регіону, який в Україні не є залученим до війни, а відповідно кожен з нас – свідок та непрямий чи прямий її учасник.

Безумовно, що при створенні конкурсних робіт чи проєктів у школі можуть виникати труднощі при проведенні учнями польових робіт. Це може бути викликано як з обставинами військового часу, так і у цілях безпеки та секретності. Тому краще користуватись відкритими джерелами для цієї роботи.

Водночас, коли йде мова про непридатну для бойового застосування зброю чи амуніцію можна експонувати в шкільному музеї та проводити порівняння з українськими аналогами. Звичайно, що не в кожній школі є такий тип закладів і тому кращим рішенням буде поїздка чи похід в локальні музейні заклади. В межах Івано-Франківська такими місцями є обласний музей визвольних змагань ім. С. Бандери та музей-діорама ім. героїв Дніпра, де уже сформовані експозиції про новітніх героїв російсько-української війни (2014- н.ч.). В числі експонатів є і американська зброя та амуніція, або по крайній мірі, вона буде представлена дещо пізніше або після війни.

В умовах декомунізації постає питання і про заміну колишніх місць дислокації радянських пам'ятників чи військової техніки об'єктами національно-патріотичного та героїчного епосу із минулого чи сучасного. Як варіант, на місце колишніх постаментів з Т-34, радянськими броньовиками та літаками можна запропонувати уже після війни непридатну для подальшої експлуатації американську військову техніку з українськими знаками розпізнавання. Дану ініціативу активно можуть просувати учні спільно з вчителями на місцях активних бойових дій чи скажімо поблизу військових частин – операторів військової зброї із США. При передачі старої радянської техніки в музеї, така якісна заміна культурного простору демократичними цінностями за сприяння освітнього активу підвищує роль армії у суспільстві.

Окрім вище названих засобів та заходів, найбільш дієвим в нашій темі є перегляд художніх та документальних фільмів. Скачуючи документальні ролики від Суспільного, військових блогерів, журналістів чи з телеграм-каналів, які ведуться аматорами, слід пам'ятати, що думки авторів контенту не завжди можуть збігатись з думкою аудиторії. Перед демонстрацією того чи іншого відеоматеріалу вчителю слід провести короткий огляд матеріалу та після його перегляду провести обговорення з учнями. Серед питань про танки Абрамс чи літаки F-16, можуть питання щодо причин постачання Америкою для України зброї, чому росіяни запускають пропаганду супроти цих процесів, наскільки успішною є апробація американського озброєння на українських фронтах і т.д.

Отже ми бачимо, що методичний інструментарій щодо роботи з обраною нами тематикою ще не є повноцінно розроблений серед вчителів-методистів та науковців-педагогів. Американська військова допомога в Україні з 2014 по н.ч. активно вивчається на академічному рівні, але в школі діти проявляють інтерес до цієї проблематики переважно крізь призму соцмереж. Звичайно, що у тих закладах середньої освіти, де історію вивчають поглиблено, питання щодо новітнього ленд-лізу є присутнім в навчальній програмі за 11 клас. Без актуалізації опорних знань в учнів про американську допомогу союзникам в 1941-1945 рр. (тобто в часи Другої світової війни), учні не зможуть повноцінно осягнути проблему та значення сучасної допомоги цієї держави Україні.

Створення власного контенту у соцмережах, бесіди та інтерв'ю з операторами американського озброєння в Україні, наведення порівнянь і історичних аналогій, переваги та недоліки у сучасному стані проблеми після повномасштабного вторгнення, моделювання практичного застосування американської зброї на полі бою і низка інших методів та прийом – далеко не повний інструментарій, який можна застосувати при роботі із нашою темою.

ВИСНОВКИ

Отже, в ході опрацьованого нами матеріалу, нами були зроблені наступні висновки. По-перше зауважимо, що сучасна нам американська військова допомога для України (2014 – н.ч.) історично має аналогію з Ленд-лізом для союзників США по антигітлерівській коаліції 1941-1945 рр. Тоді перед світом постала загроза зникнення демократії через зростання всебічної агресії країн Осі і в тому числі нацистської Німеччини. Америка не одразу наважилась стати учасником війни хоча б непрямо, але низка подій 1940 р. підштовхнули її вище керівництво до порушення свого невтручання у міжнародну політику. Ухвалення президентом Ф. Рузвельтом закону про Ленд-ліз у березні 1941 р. мало історично важливе значення для кожного із союзників.

Ф. Рузвельт, який відстоював цю ідею, в грудні 1940 р. так пояснював суть своєї ініціативи: «Якщо горить будинок сусіда, а в тебе є садовий шланг, позич його сусідові, поки не спалахнув твій дім. При цьому не кажи йому про вартість шлангу. Коли пожежу загасять, сусід поверне тобі шланг». Коли 9 травня 2022 р. – у сакральний для пострадянського простору і в Україні до 2015 р. день перемоги над нацизмом, президент США Дж. Байден підписуючи такий же як 11 березня 1941 р. закон про Ленд-Ліз сказав: «Я підписую законопроект, який надає ще один важливий інструмент підтримки для уряду України та українського народу в їхній боротьбі за захист країни та демократії від путінської жорстокої війни».

Тобто ми бачимо, що у ситуації з 1941 та 2022 рр. є низка надважливих аналогій. Мало того, що обидва рази закони підписували президенти із демократичної партії США, так ще й кожен раз ця допомога стосувалась протистояння загрози існування основ і принципів вільного світу. Рашизму та нацизму нині не місце ані в ООН, ані в будь-якій іншій організації чи союзі. Ми бачимо, що ленд-ліз у історичному спектрі подій – дієвий комплекс заходів із підсилення стратегічно важливого союзника у боротьбі із тотальним злом.

Як результат, СРСР, Великобританія та Франція змогли кількісно та якісно досягти бажаних результатів в 1941-1945 рр. за рахунок неймовірно великої підтримки США зброєю, спорядженням, обладнанням, військами, технікою та ін. необхідною допомогою для досягнення перемоги над нацизмом. У ситуації, яка є наявною в нашій державі з 20 лютого 2014 р., ми порівняно невелика країна боремось за підтримки понад півсотні країн світу із першою по площі і другою по військовому потенціалу країну світу. Правда остання фраза на фоні українських перемог із Javelin під Києвом, Гостомелем, Черніговом, Сумами, Охтиркою та артилерійською підтримкою з гаубиць та установок Himars на півдні і сході демонструє – саме Україна є найбільш боєздатною військовою структурою в Європі.

Що цьому сприяло? Чому ми змогли вистояти в 2022 р. та несемо успішну оборону в 2023 р.? В першу чергу – за рахунок реформованої за підтримки США і інших союзників із блоку НАТО армії та інших силових структур, комплексного постачання зброї, боєприпасів та амуніції з 2014 р., ми змогли підготуватись до найважчої для кожного українця дати – ранку 24 лютого 2022 р. Безумовно, що після початку повномасштабного вторгнення, обсяги допомоги зросли. Замість 150-600 млн дол. допомоги для військових потреб України в рік (2014-2020 рр.), США постачає спорядження та техніку в обсязі на понад 1 млрд. доларів в місяць.

З 2021 р. адміністрація президента Дж. Байдена без врахування ухваленого в 2022 р. закону про ленд-ліз та ін. юридичних аспектів постачання Україні зброї, видала на наші потреби уже понад 30 пакетів військової допомоги. Їх результат – перемога України у битві за Київ та Північ загалом, майже повне визволення Миколаївщини та Харківщини, визволення Херсону та півночі Донеччини, утримання позицій в Запорізькій та інших областях України. В 2023 р. в ході останніх кількох зустрічей у форматі Рамштайн взимку було вирішене питання щодо постачання БМП Бредлі та трьох десятків танків М1 Абрамс. Саме ця техніка є необхідною для проведення успішного контрнаступу України як на сході, так і в першу чергу на півдні.

Однак, якщо Бредлі уже почали надходити в технопарк ЗСУ ще в лютому-весною 2023 р., то питання з танками Абрамс ймовірно за все буде вирішене не раніше як літо-осінь 2023 р. Проблема стоїть не лише у постачанні, а й у навчанні бійців ЗСУ навичкам володіння та застосування цієї техніки на полі бою, транспортування техніки із США в Україну, її передача у війська, питання ремонтних майстерень чи створення технічного хабу для цих потреб у Польщі чи іншій країні і т.д. Водночас, якщо питання з танками отримало певні зрушення, то у випадку з більш далекобійними снарядами для HIMARS, системами Patriot та літаками F-16 для України є ще низка проблем. Стоїть питання як у дефіциті цього озброєння на складах у США, так і боязні ризиків політиканів на Заході «у ще більшому загостренні» військового конфлікту в Україні. Не менш важкою складовою даного питання є і аспекти переговорного процесу, потреба у більшій консолідації країн-союзників на міжнародних зустрічах і т.д.

Разом з тим, систем ППО, броньовиків Хамві, стрілецької зброї і іншого спорядження із США на фронті тільки більшає. Так, як зазначає генерал Залужний, США – основний донор військової допомоги для ЗСУ. Правда не треба забувати, що справді ключовим донором нагальних потреб залишається сам український народ в межах волонтерського руху та потужностей ВПК. Це і ремонти власної чи трофейної техніки, пожертви для армії, переговори благодійних фондів з виробниками зброї, закупівлі супутників, машин, дронів і можливо в майбутньому літаків та танків. Ми не знаємо, як і коли це станеться, але і цей нюанс – цілком реальний.

Звичайно, що безпосередні поставки озброєнь за законом про Ленд-Ліз 2022 р. ще не розпочались з низки причин. Однак те, що ми отримуємо з початку повномасштабного вторгнення допомагає нам зосереджуватись на обороні, вести підготовку мобілізованих громадян, створювати нові механізовані, єгерські, піхотні, морські та інші бригади, котрі готуються до майбутніх визвольних операцій. Безумовно, що ми ще не маємо достатньо кількості техніки та іншого озброєння з США для початку певних операцій в Криму та навіть знищення баз в тилу ворога на території РФ.

Говорячи про методичні аспекти роботи із обраною нами для дипломної роботи темою, слід констатувати, що вона – одна із найбільш цікавих для підростаючого покоління старшокласників на уроках історії і у позаурочний час. Розроблений нами в ході написання даної дипломної роботи план-конспект уроку в 11 класі із історії України передбачає широкі можливості для апробації досягнених нами результатів в навчальному процесі. Наскільки вони будуть успішні? Це ми уже зможемо побачити тільки на практиці.

В результатах нашої роботи, ми змогли переконатись в тому, що комплекс прийомів, методів та форм організації навчання, які можна застосовувати на уроках історії для опрацювання проблем Ленд-Лізу 1941-1945 рр. та новітнього формату американської допомоги Україні з 2014 по н.ч. не є ще достатнім та потребує більш глибокого опрацювання на практиці. Методи і прийоми для вивчення даної проблеми у школі сприяють лише фрагментарному ознайомленню із даною темою. Ми будемо сподіватись, що наші поради для учнів щодо якісних телеграм-каналів, блогів у інших соцмережах на військову чи аналітико-політичну тематику зможуть поглибити їх кругозір, а якісні фільми про обрану нами тему як документальні, так і художні зможуть краще розвинути у них потенціали для самореалізації у військовій, силовій, політичній і інших сферах соціально-економічного та суспільно-політичного життя в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Опубліковані матеріали

1. 400 мільйонів доларів додаткової військової допомоги США Україні. U.S. Embassy in Ukraine. 2023. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/additional-u-s-military-assistance-for-ukraine/>
2. Багаліка А. Стуканов С. Як знищували армію за Януковича: звіт про видатки на оборону 2006-16 років (подкаст). *Громадське Радіо*, 2017. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/hromadska-hvylya/yak-znyshchuvaly-armiyu-za-yanukovycha-zvit-pro-vydatky-na-oboronu-2006-16-rokiv>
3. Багатоцільовий автомобіль HMMWV: служба в ЗСУ. *Ukrainian Military Pages*, 2021. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2015/04/hmmwv.html>
4. Блінкен: рішення суду щодо MH17 є «серйозним кроком», але попереду багато роботи. *Радіо Свобода*, 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-mh17-sud-blinken/32135710.html>
5. В ЗСУ вже понад дві тисячі HMMWV — Римарук. *Мілітарний*, 2023. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/v-zsu-vzhe-ponad-dvi-tysyachi-hmmwv-rymaruk/>
6. В США відвантажили чергову партію озброєння для України. *Мілітарний*, 2022. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/v-ssha-vidvantazhyly-chergovu-partiyu-ozbroyennya-dlya-ukrayiny/>
7. Виховний захід «Агресія Росії проти України». ПНУ ім. Василя Стефаника: Факультет історії, політології і міжнародних відносин, 2021. URL: <https://ipmv.pnu.edu.ua/2021/03/19/виховний-захід-агресія-росії-проти-у/>
8. ВМС України планують збільшити до семи кількість катерів типу Island (відео). *Defense Express*, 2021. URL: https://defence-ua.com/news/vms_ukrajini_planujut_zbilshiti_do_semi_kilkist_kateriv_tipu_island_v_ideo-5561.html
9. Демонстраційний варіант завдань НМТ з історії України (2023). Український центр оцінювання якості освіти (УЦОЯО). URL: <https://testportal.gov.ua/nmt-2023-demonstratsijnyj-test-z-istoriyi-ukrayiny/>

10. Дим Н. “Історія про вибір”: п’яті роковини загибелі на Донбасі рейнджера США і добровольця України Марка Паславського. *Новинарня*, 2021. URL: <https://novynarnia.com/2019/08/19/mark-paslavsky/>
11. Коли прийдуть "Абрамси": у Пентагоні зробили важливу заяву. *УНІАН*, 2023. URL: <https://www.unian.ua/weapons/tanki-abrams-dlya-ukrajini-ssha-pochali-vikonuvati-plan-z-vidpravki-12173526.html>
12. Рейнджер США та український доброволець: ким був Маркіян Паславський (подкаст). *Громадська хвиля*, 2019. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/hromadska-hvylya/reyndzher-ssha-ta-ukrayinskyy-dobrovolec-kym-buv-markiyan-paslavskyu>
13. Ситуація на фронті стабілізувалася - Залужний каже, що допомогли Himars. *Укрінформ*, 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3531927-situacia-na-fronti-stabilizovalasa-zaluznij-kaze-so-dopomogli-himars.html>
14. США передали українській армії близько 330 тисяч сухпайків – Міноборони. *Кореспондент. Спецтема: війна з росією*, 2014. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3341708-ssha-peredaly-ukrainskii-armii-blyzko-330-tysiach-sukhpaikiv-minoborony>
15. США показали гелікоптери Ми-17 які передали Україні. *Мілітарний*, 2022. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/ssha-pokazaly-gelikoptery-my-17-yaki-peredaly-ukrayini/>
16. У зоні АТО офіційно з’явилися перші американські військові (Відео). *Наш день*, 2016. URL: <https://nday.te.ua/u-zoni-ato-ofitsijno-zyavylysyapershiamerykanski-vijskovi-video/>
17. Українські військові завершили навчання на системах Patriot у США – Пентагон. *Радіо Свобода*, 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zsu-patriot-navchannia-usa/32342492.html>
18. Українські воїни провели перші стрільби з Javelin на Донбасі. *Заборона*, 2021. URL: <https://zaborona.com/ukrayinski-voyiny-provely-pershistrilby-z-javelin-na-donbasi/>

19. Як США нарощували військову підтримку України з початку великої війни. *Слово і Діло: Національна безпека*, 2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/06/infografika/bezpeka/yak-ssha-naroshhuvaly-vijskovu-pidtrymku-ukrayiny-pochatku-velykoyi-vijny>

Література (статті та монографії)

20. Барятинский М. Танки ленд-лиза в бою. М., 2009. 390 с.
21. Бжезінський З. Велика Шахова Дошка. Американська першість та її стратегічні імперативи. Львів - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
22. Бурда В. Танки, літаки, тушонка: усе, що треба знати про ленд-ліз під час Другої світової війни. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://chas.news/past/tanki-litaki-tushonka-use-scho-treba-znati-pro-land-liz-pid-chas-drugoi-svitovoi-viini>
23. Волошин Н. 30 років міжнародної співпраці Збройних Сил України. *АрміяInform*, 2021. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/11/30/30-rokiv-mizhnarodnoyi-spivpraczi-zbrojnyh-syl-ukrayiny/>
24. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 27-40.
25. Головіна В.А, Гордієнко С. К. Правова природа Будапештського меморандуму та вага прописаних гарантій. *Європейські перспективи* № 3, 2020. С. 155-160.
26. Гончаренко А. Американська політика ленд-лізу як форма військово-економічної допомоги СРСР під час Другої світової війни. *Сумська старовина*, 2018. № 51, 77–87
27. Гончаренко Л.Л., Конєва А.В. Американська політика ленд-лізу як форма військово-економічної допомоги СРСР під час другої світової війни. *Сумська Старовина*, 2017. № 51. С.77-87
28. Горголов М. ПДЧ як шлях до НАТО. *Ukraine to NATO*, 2021. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/pdch-iaak-shliakh-do-nato/>

29. Даллек Р. Франклін Делано Рузвельт. Життя політика. Пер. з англ. Я. Войтка. К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 560 с.
30. Дерейко І. Ленд-ліз. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: <https://esu.com.ua/article-54236>
31. Дорош Л. Новітній пріоритет співпраці України та США: союзні відносини. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2015. Вип. 27. С. 95–101.
32. Дудко І. Феномен стратегічного партнерства США і України: ретроспектива і сучасність. Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегії партнерства і співробітництва в міжнародних відносинах: Збірник наукових праць. К., 2015. С. 57–67.
33. Жильцов С. С., Ильинова Е. Г. Политика США в отношении Украины (1991–2012). Вестник РУДН. Серия: Политология. 2014. № 1. С. 20–35.
34. Зовнішня політика України — 2008: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети. За ред. Г.М. Перепелиці. К.: Стилос, 2009. 320 с.
35. Зятьєв С. Про ленд-ліз у часи Другої світової, або Як Черчилль допоміг СРСР. *Арміяінформ*, 2022. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/12/22/pro-lend-liz-u-chasy-drugoyi-svitovoyi-abo-yak-cherchyll-dopomig-srsr/>
36. Иоффе Ю. Один на один с системой: воспоминания и размышления бывшего вице-премьер-министра Украины. Луганск, 1995. 304 с.
37. Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991–2017). Сторінки історії: збірник наукових праць. 2018. Вип. 46. С. 213–225.
38. Кордун О. Основні формати та обсяги військової допомоги США Україні у 2022 р. *Міжнародні відносини та міжнародне право в постбіполярній системі міжнародних відносин: науковий збірник*. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2023. С. 121-126.

39. Курылёв К. П. Украина во внешнеполитической стратегии США. Постсоветские исследования. 2018. Т. 1, № 3. С. 251–258.
40. Лакішик Д. Особливості американсько-українських відносин у 1991-2004 рр. *Американська історія та політика*. 2018. № 5. С. 50-58.
41. Ленд-ліз. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ленд-ліз>
42. Ленд-Ліз. *Словник іноземних слів Мельничука*. URL: https://slovnyk.me/dict/foreign_melnychuk/ленд-ліз
43. Ленд-ліз: що замовчувала радянська пропаганда. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://pivnich.org.ua/314-lend-lz-scho-zamovchuvala-radyanska-propaganda.html>
44. Мамяченков В. Н. Ленд-лиз в цифрах: поводы к размышлению. *Пятые Татищевские чтения. Духовность и нравственность на Урале в прошлом и настоящем : тезисы докладов и сообщений*. Екатеринбург, 22-23 апреля 2004 г. Екатеринбург : ИИиА УрО РАН, 2004. С. 302-307.
45. Манчуленко О. Г. Україна в зовнішній політиці США: аспекти фінансово-технічної допомоги. Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 109. С. 369–373.
46. Нові санкції вплинуть на спроможність путіна вести війну – Білий дім. *Укрінформ*, 2022. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3674909_novi-sankcii-vplinit-na-spromozhnist-kremla-vesti-vijnu-bilij-dim.html
47. Пашков В. Динаміка українсько-американських відносин за часів адміністрації Б. Обама (2014-2016). *Міжнародні та політичні дослідження*. 2021. № 34. С. 107–122.
48. Перша спроба повернути Україну під Кремль була, коли Кучма заговорив про НАТО – Луценко. *Укрінформ*, 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3306732-persa-sproba-povernuti-ukrainu-pid-kreml-bula-koli-kucma-zagovoriv-pro-nato-lucenko.html>
49. Пивоваров С. 79 років тому СРСР прийняли до програми ленд-лізу. США постачали йому все — від танків і літаків до тушонки і валянків, а

Радянський Союз тягнув з оплатою аж до розвалу (багато архівних фото). [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://babel.ua/texts/65179-79-rokiv-tomu-srsr-priynyali-do-programi-lend-lizu-ssha-postachali-yomu-vse-vid-tankiv-i-litakiv-do-tushonki-i-valyankiv-a-radyan>

50. Плахута В. Що допомогло США перемогти у II світовій війні. Кілька важливих уроків для Києва. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/6/7366220/>

51. Пономаренко Р. Доброго вечора, ми з Америки: шість запитань про ленд-ліз у Другій світовій та в Україні. *Локальна історія*, URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/dobrogo-vechora-mi-z-ameriki-shist-zapitan-pro-lend-liz-u-drugii-svitovii-ta-v-ukrayini/>

52. Постійне посилення воєнного потенціалу зробить ціну російської агресії неприйнятною — історик Макар Таран. *Арміяінформ*, 2021. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/12/13/postijne-posylennya-voennogo-potenczialu-zrobyt-czinu-rosijskoyi-agresiyi-nepriyvatnoyu-istoryk-makar-taran/>

53. Потехін О. США: неоімперія чи недоімперія? *Дослідження світової політики. Збірник наукових праць*. 2008. Вип. 43. С. 90-102.

54. Реміні Р. *Коротка історія США*. Пер. з англ. І. Андрущенко. Х.: Віват, 2022. 496 с.

55. Романенко Є.О. закон про ленд-ліз для України – як один із механізмів державного регулювання у сфері військово-промислової політики. *Актуальні питання у сучасній науці*, 2022. № 1 (1). С. 84-94.

56. Семёнов М. Е. Этапы формирования политики США в отношении Украины (2014–2019 гг.). *США и Канада: экономика, политика, культура*. 2020. № 5. С. 60–74.

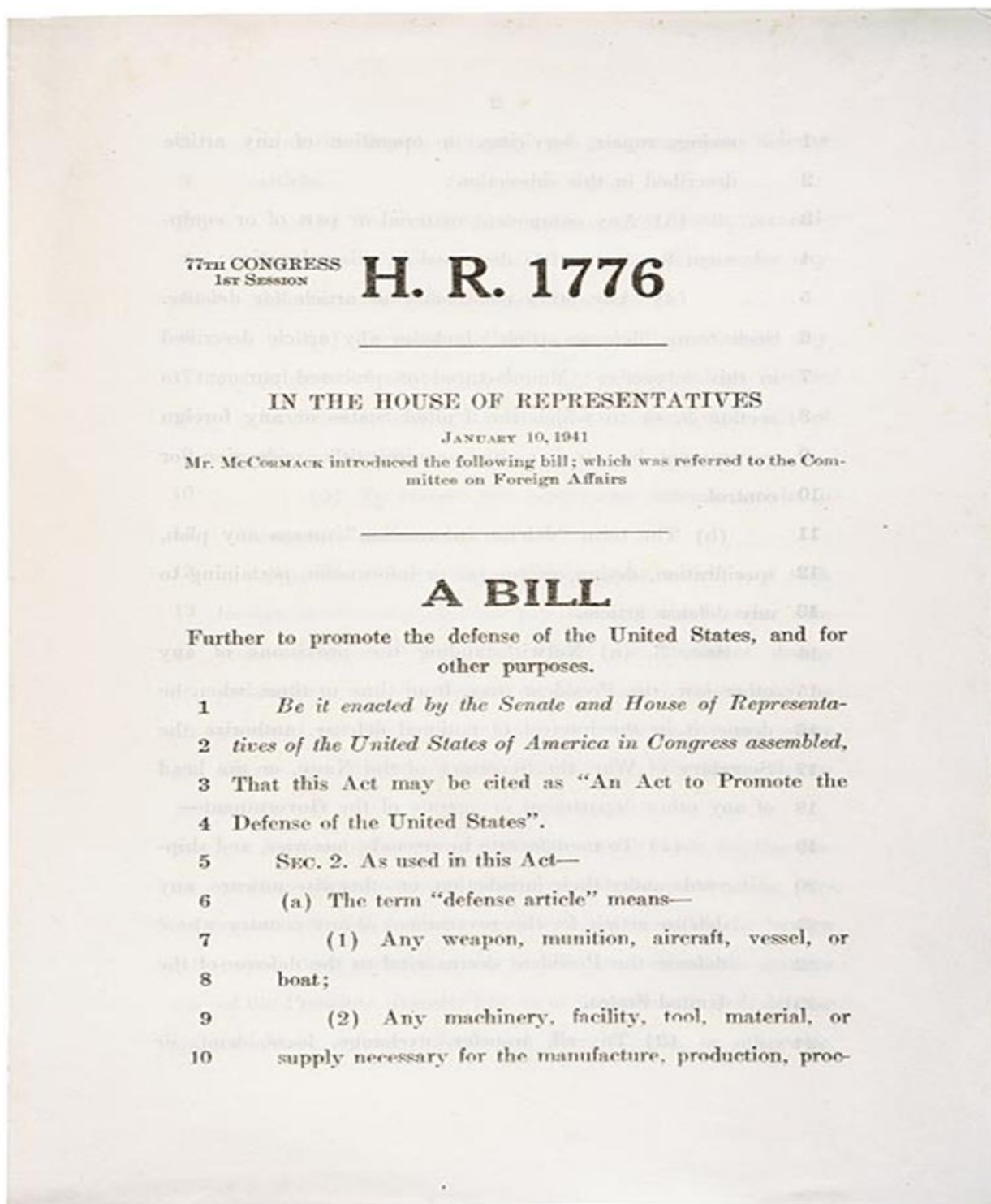
57. Середюк Н. Стратегічне партнерство Україна — США. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*. 2017. Вип. 1 (46). С. 34–38.

58. Соколов Б. Роль ленд-лиза в советских военных усилиях, 1941—1945 гг. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.scribd.com/document/573289736/Boris-Sokolov-The-Role-of-Lend-Lease-in-Soviet-Military-Efforts-1941-1945#>

59. Тарчевська Н. Як американський ленд-ліз озброїв СРСР проти фашизму і чому історія повторюється. *Факти*, 2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/svitovi-novyny/20220509-yak-amerykanskyj-lend-liz-ozbroyiv-srsr-proty-fashyzmu-i-chomu-istoriya-povtoryuyetsya/>
60. Фрадинський О. Ленд-ліз у СРСР: продовольча компонента. Історія торгівлі, податків та мита, 2018. № 1–2 (17–18), С. 81–94.
61. Фрадинський О. Митні та логістичні аспекти здійснення ленд-лізу в СРСР. *Питання історії науки і техніки*. 2013. № 4. С. 57-68.
62. Худолій А. Американсько-українські відносини в світлі викликів XXI століття. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 115-122.
63. Шкабко С.І. Суспільно-політична та державна діяльність Леоніда Кучми (1975-2005). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України Київ, 2016. 254 с.
64. Шульман О. Будьмо вдячними: історія ленд-лізу. *Арміяінформ*, 2020. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/07/04/budmo-vdyachnymy-istoriya-lend-lizu/>
65. Шурхало Д. Ленд-ліз в історичній перспективі: як це було у Другу світову війну і що зараз каже Путін. *Радіо Свобода*, URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/lend-liz-druha-svitova-rosiya-viyna/31843496.html>
66. Яковлев А.Н. Сумерки. М: Яуза, 2003. 688 с.
67. Allied powers international alliance. *Britannica*, URL: <https://www.britannica.com/topic/Allied-Powers-international-alliance>
68. Kuzio T. Ukraine: The Linchpin of Eastern Stability. *The Wall Street Journal Press* (European Edition). № 9 (May 11).
69. Lend-lease United States [1941]. *Britannica*, URL: <https://www.britannica.com/topic/technical-assistance>
70. UK settles WWII debts to allies. *BBC News*, URL: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6215847.stm

ДОДАТКИ

Додаток А

Закон про ленд-ліз (1941). Посилання: законопроект про ленд-ліз від 10 січня 1941 р. Документи Палати представників США, HR 77A-D13, група записів 233, Національний архів: <https://www.archives.gov/milestone-documents/lend-lease-act>

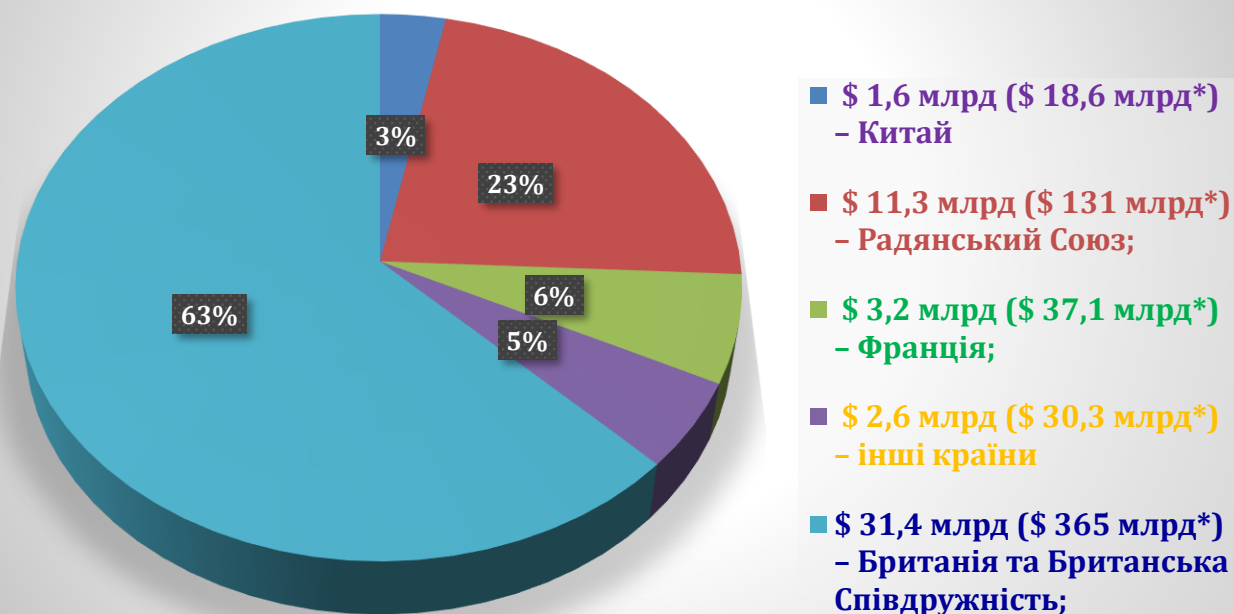
Додаток Б

Підписуючи закон про ленд-ліз, Ф. Рузвельт дбав, насамперед, про безпеку своєї країни Фото: Associated Press. Джерело: <https://glavcom.ua/publications/startue-lendliz-jak-teper-zminitsja-vijskova-dopomoha-ukrajini--878859.html>

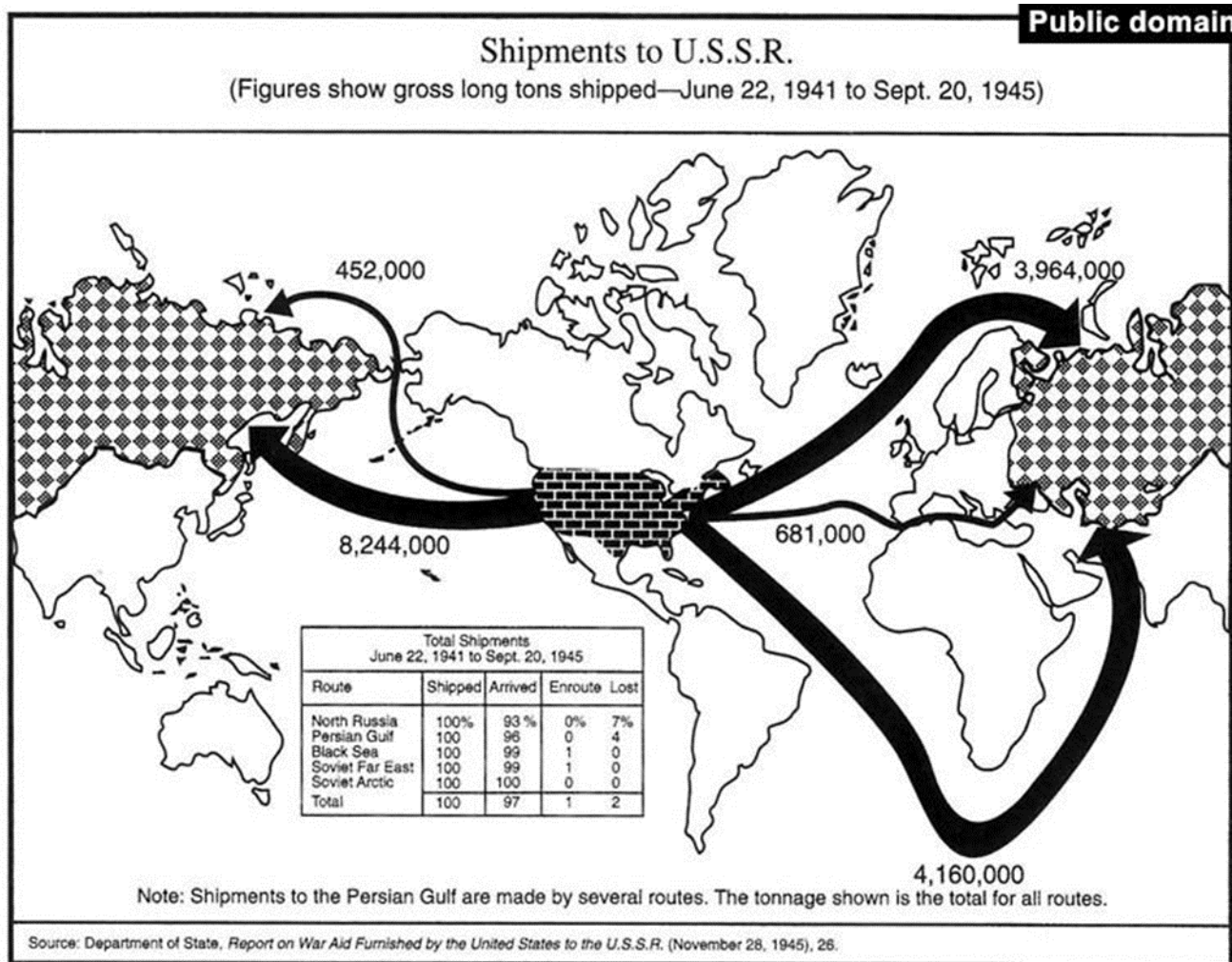

Президент США Дж. Байден підписує ленд-ліз для України, 9 травня 2022 р. Джерело: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/dobрого-vechora-mi-z-ameriki-shist-zapitan-pro-lend-liz-u-drugii-svitovii-ta-v-ukrayini>

**Країни - отримувачі допомоги за ленд-лізом
та їх частки (* у еквіваленті станом на 2020 р.)**

*Розподіл допомоги наданої США воюючим країнам за ленд-лізом 1941-1945 рр.
Розробка автора. Дані для таблиці були складені на основі публікації від
Української Правди, 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/6/7366220/>*

Напрямки та обсяги ленд-лізу з СРСР до США. Фото: [bbc.com](https://localhistory.org.ua/texts/statti/dobrogo-vechora-mi-z-ameriki-shist-zapitan-pro-lend-liz-u-drugii-svitovii-ta-v-ukrayini/) Джерело:
<https://localhistory.org.ua/texts/statti/dobrogo-vechora-mi-z-ameriki-shist-zapitan-pro-lend-liz-u-drugii-svitovii-ta-v-ukrayini/>

Додаток Г

Об'єми поставок продукції по ленд-лізу в СРСР

Найменування продукції, товару	Кількість (штук, тон, км)		
	США	Велика Британія	Канада
Авіадвигуни	15000	-	-
Алюміній первинний	256 тис. т	35 тис. т	36 тис. т
Бензин авіаційний	2.6 млн. т з усіх країн разом		
Бензин автомобільний	242 тис. т	-	-
Бронетранспортери	5303	-	842
Бронза і латунь	35 тис. т	-	-
Вантажні автомобілі	376 000	-	-
Великі мисливці за підводними човнами (бойові кораблі)	78		
Верстати металорізальні	38100	6500	-
Взуття солдатське	15 млн. пар	-	-
Вибухові речовини (в тому числі – порох)	296 тис. т	22 тис. т разом	
Гума	81 тис. т	-	-
Десантні кораблі	43	-	-
Джут (волокно, текстильний матеріал для виготовлення канатів та мішків)	-	93 тис. т	-
Дизель-електровози	66	-	-
Дріт мідний ізолюваний	182 тис. т	-	-
Дріт бронзовий і латунний	7.3 тис. т	-	-
Залізничні вагони	11156	-	-
Завод шинний у повній комплектації	1		
Зенітні гармати	8000	-	-
Кабель телефонний	2 млн. км	55 тис. км	-
Каучук натуральний	-	103 тис. т	-
Консерви м'ясні	665 тис. т	-	-
Криголами	3	-	-
Кулемети	132000	-	-
Легкові автомобілі (джипи)	51000	-	-
Листи броньовані	5.2 тис. т	-	-и
Літаки	14795	7400	-
Машини артилерійсько-технічної служби	понад 2000	-	-
Мідь рафінована	388 тис. т	33 тис. т	-
Мотоцикли	35000	-	-
Нікель	6,5 тис. т	-	-
Олово	-	29 тис.т	-
Паровози	1900	-	-
Підводні човни	105	-	-

Преси	-	104	-
Продовольство інше	3млн. 821 тис. т на суму \$ 1.3 млрд.	-	208 тис. т пшениці і борошна
Продовольство, медикаменти, заводське обладнання	-	на суму 120 млн. фунтів стерлінгів	Кількість та сума не відомі
Промислове обладнання	-	На суму 14 млн. фунтів стерлінгів (в т.ч. понад 6000 верстатів)	Кількість та сума не відомі
Протитанкові гармати	-	5000	-
Радіостанції	-	-	-
Радіолокаційне обладнання	-	1800 комплектів	-
Рейки залізничні	622 тис. т	-	-
Руда марганцева	350 тис. т	-	-
Свинець	-	48 тис. т	-
Сталь	2.5 млн. т	-	-
Снаряди	-	472000000 (в степені кубічній)	близько 1000000
Сторожові катери	60	-	-
Танки	7500	4292	1188
Телефонні апарати	0.5 млн.	-	-
Тканина вовняна	69 млн. кв. метрів	-	-
Торговельні судна	96	-	-
Торпедні катери	166	-	-
Тральщики	77	12	-
Тягачі	8000	-	-
Фрегати	28	-	-
Цинк	42 тис. т	-	-
Цукор	610 тис. т	-	-
Шкіра	50 тис. т	-	-

Джерело даних з таблиці: Мамяченков В. Н. Ленд-лиз в цифрах: поводи к размышлению. Пятое Татищевские чтения. Духовность и нравственность на Урале в прошлом и настоящем : тезисы докладов и сообщений. Екатеринбург, 22-23 апреля 2004 г. Екатеринбург : ИИиА УрО РАН, 2004. С. 302-307.

Радянський плакат про ленд-ліз часів Другої світової війни. Радіо Свобода, URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/lend-liz-druha-svitova-rosiya-viyna/31843496.html>

ДОДАТОК Е

Додаток Е.1.

ПАТРУЛЬНІ КАТЕРИ ТИПУ "ISLAND"

Силова установка: двохвальна дизельна енергетична установка для серій А і В – 2 × Paxman Valenta 16-PR 200-М потужністю 5 280 к.с. (3,940 МВт) для серії С – 2 × Caterpillar 3516 DITA потужністю 5 596 к.с. (4,17 МВт) + 2 дизель-генератори Caterpillar 3304T (135 к.с.) для всіх серій.

Загальна потужність 6200 к.с. забезпечує швидкість до 29,5 вуз (54,6 км/г)

Водотоннажність (в залежності від серії А/В/С)
нормальна – 136/138/137 т,
повна – 165/155/153 т

Автономність: п'ять діб

Довжина 33,53 м (110 футів), сталевий корпус і алюмінієва надбудова

Екіпаж складає 16–18 осіб, в тому числі 2-3 офіцери

Через цю та інші модифікації патрульні човни згруповані в А (WPB 1301-WPB 1316), В (WPB 1317-WPB 1337) і С (WPB 1338-WPB 1349) серії

Озброєння складається з 25-мм автоматичної артилерійської установки Mk 38 Mod 0 Bushmaster і двох 12,7-мм кулеметів M2HB

Катери обладнані РЛС AN/SPS-73, моторним жорстко-корпусним надувним човном (RHI)

Перелік катерів цього типу у ВМС ЗС України

- «Слов'янськ» (P190) - у 2018 році був переданий Україні;
- «Старобільськ» (P191) - у 2018 році був переданий Україні;
- «Суми» (P192) - у 2021 році переданий Україні;
- «Фастів» (P193) - у 2021 році переданий Україні;
- «В'ячеслав Кубрак» (P194), готується до передачі.

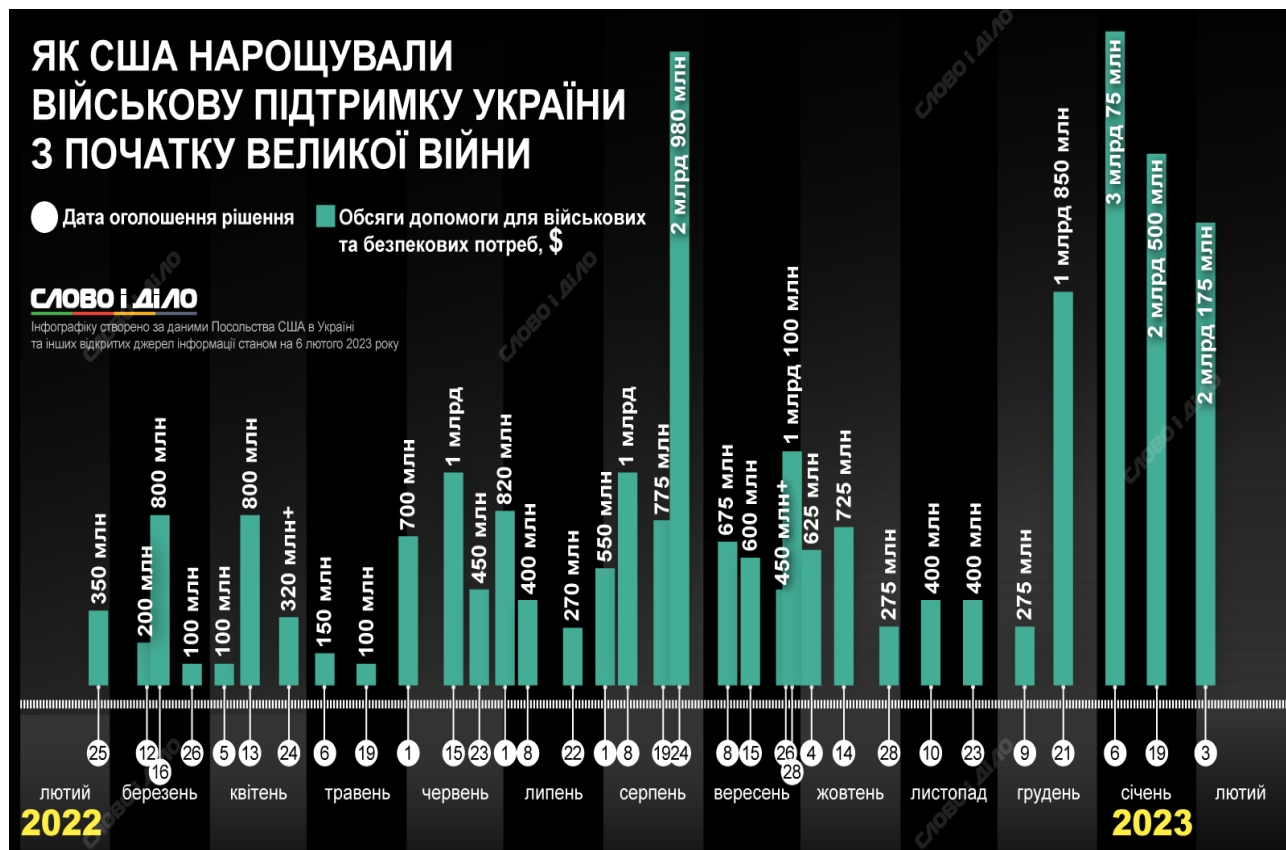
© 2021 Укрінформ. Усі права захищені. У разі використання матеріалів посилання обов'язкове. www.ukrinform.ua

UKRINFORM

Патрульні катери типу «Island», які з 2018 р. перебувають на озброєнні ВМС України. Інфографіка від Укрінформ. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3355767-patrunni-kateri-tipu-island-infografika.html

Додаток Е.2.

Українські військові під час навчань у південній частині України здійснюють виїзд на позиції на американських Хамві, 2010-ті рр. URL: https://t.me/cross_of_iron_ua

Інфографіка щодо постачання США військової допомоги в 2014-2023 рр. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/23/infografika/svit/vijskova-dopomoha-ukrayini-yak-rokamy-zminyvalasya-pidtrymka-ssha-ta-yes>

План-конспект з предмета «Історія України»

Урок 8

Дата 16.04.2023

11 клас

Тема: Американська військова допомога для України в 2014-2023 рр.

Мета:

навчальна:

- пояснити учням особливості американської військової допомоги протягом Другої світової війни та російсько – української війни ; / *інформаційна*
- проаналізувати основні аспекти україно-американських відносин протягом 1991-2023 рр; / *інформаційна*
- вказати на стан Збройних Сил України ; / *інформаційна*
- проаналізувати Ленд – Ліз протягом Другої світової війни та російсько – української війни / *інформаційна*

розвивальна:

- закріпити знання учнів, набуті під час вивчення навчального матеріалу (LearningApps); / *логічна, аксіологічна, хронологічна*
- продовжити розвивати вміння роботи з історичною картою (Гра «Знавець карти»); / *просторова*
- розвивати вміння аналізувати історичні факти (на основі методу «Дерево передбачень»); / *логічна, аксіологічна*
- розвивати хронологічну компетентність (гра «Хронологічний ланцюжок») / *хронологічна*
- формувати вміння характеризувати історичні постаті; / *аксіологічна*
- розвивати креативне та логічне мислення (Метод «Займи позицію», «Дерево передбачень») / *логічна*
- розвивати навички роботи в парі або групі (Метод «Коло ідей») / *комунікативна*

виховна:

- виховувати патріотичні почуття та почуття гордості за співвітчизників/*громадянська*
- формувати критичне мислення (на основі методу «Бліц»)/ *логічна, аксіологічна*
- формувати комунікативну компетентність шляхом усних відповідей, міркувань (Метод «Займи позицію»); /*мовленнєва*
- виховувати вміння працювати в колективі (Метод «Коло ідей»)/ *комунікативна*

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник за вибором вчителя, історична карта , роздатковий матеріал, відеоролик.

Основні дати:

11 березня 1941 р.- Закон про Ленд – Ліз для союзників

9 травня 2022 р.- Закон про Ленд – Ліз для України

Основні терміни: Ленд - Ліз.

Основні історичні постаті: Франклін Рузвельт, Джозеф Байден, Володимир Зеленський, Валерій Залужний.

План уроку

- 1.Ленд-Ліз у Другій Світовій війні.
- 2.Сучасна американська військова допомога Україні .

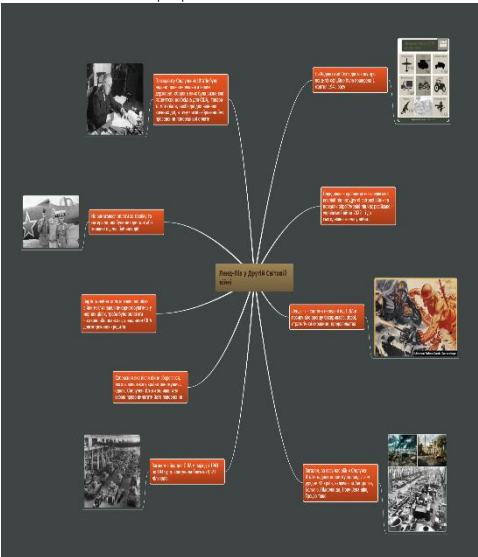
Хід уроку

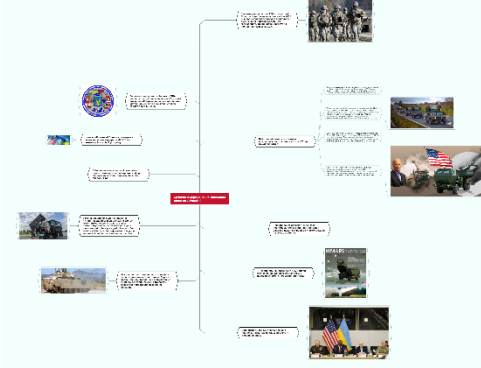
Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітки
3 хв	І. Організаційний	<p>Привітання з учнями, перевірка присутніх. Побажання всім гарного настрою та легкого засвоєння теми.</p> 		
7 хв	ІІ. Перевірка домашнього завдання	<p>Перевірка домашнього завдання</p> 	<p>Письмова робота</p> <p>1. Проаналізуйте процес анексії Криму. Хто такі «зелені чоловічки»? Кого було обрано головою окупаційної влади Криму?(Учень)</p> <p>2. У яких містах були спалахи</p>	<p><i>Логічна</i></p> <p><i>Просторова</i></p> <p><i>Просторова</i> <i>Логічна</i></p>

			<p>проросійських настроїв? Коли колаборанти проголосили про створення ХНР, ЛНР, ДНР? (Учень)</p> <p>Усна відповідь</p> <p>1. Що таке АТО? Хто проголосив АТО? Які перші великі міста було звільнено? (Учень)</p> <p>2. Коли відбулась катастрофа ІЛ – 76? Що таке катастрофа Boeing-777? Хто такі «Кіборги» та чим вони прославились? (Учень)</p> <p>Робота на дошці Вправа «Хмаринка слів» Потрібно пояснити терміни на даній хмаринці(Учень)</p>	<p><i>Логічна</i> <i>Просторова</i></p> <p><i>Хронологічна</i></p> <p><i>Логічна</i></p> <p><i>Логічна</i></p>
--	--	--	---	--

			<p>добробат ато сил антитерористична операція тимчасово окупована територія волонтерський рух гібридна війна операція мінські домовленості оос</p> <p>Вправа «Хронологічний ланцюжок» Установіть хронологічну послідовність подій: (Учень) Звільнення Маріуполя- Оборона Донецького аеропорту- Звільнення Бахмута- Повномасштабне вторгнення- Початок АТО- Іловайський котел- Збиття Малазійського Боїнга- Мінські угоди- Початок ООС-</p> <p>Карта (Ш) Гра «Знавець карти» 1. Проаналізуйте карту. З'ясуйте, яким було становище української армії. З огляду на розклад сил, об'єкти й події, що відображені на ній.(Учень)</p>	<p><i>Хронологічна</i></p> <p><i>Логічна</i> <i>Аксіологічна</i></p>
--	--	--	--	--

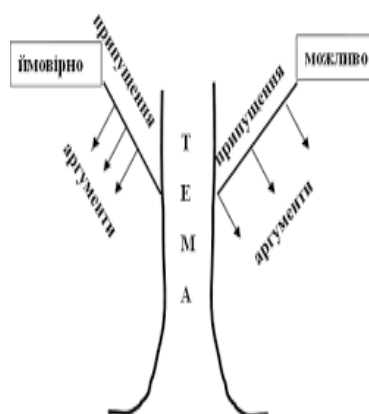

3 хв	III. Мотиваційний етап	<p style="text-align: center;">Метод «Асоціації»</p> <p style="text-align: center;">/ інформаційна</p>	<p>1)Що забражено на даних зображеннях?()</p> <p>2.Яку допомогу надавали союзники Україні? ()</p> <p>3.На вашу думку ,що таке Ленд – Ліз?</p> <p>4.Чи застосовували Ленд – Ліз раніше?</p> <p>Сьогодні ми довідаємося, про американську військову допомогу під час російсько – української війни та що таке Ленд – Ліз.</p>	Логічна Аксіологічна
2 хв	IV.Актуалізаційний етап		<p>1. Яку епоху ми зараз вивчаємо? (Учень)</p> <p>2. Які характерні риси цієї епохи? (Учень)</p>	Хронологічна Хронологічна
20 хв	V. Етап вивчення нового матеріалу	<p style="text-align: center;">1.Ленд-Ліз у Другій Світовій війні Додаток 1</p> 	<p style="text-align: center;">Вправа «Займи позицію»</p> <p>1.Чому на вашу думку саме Американський Ленд – Ліз допоміг союзникам перемогти гітлерівську коаліцію? (Учень)</p> <p>2.Чому на вашу думку американське керівництво в роки Другої Світової війни не надало відразу військову допомогу СРСР? (Учень)</p>	Мовленнєва Аксіологічна Логічна

		<p style="text-align: center;"><i>/ інформаційна</i></p> <p style="text-align: center;">2.Сучасна американська військова допомога Україні Додаток 2</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p style="text-align: center;"><i>/ інформаційна</i></p> <p style="text-align: center;">Перегляд відеоматеріалу (2 хвилини) <i>Посилання на відеоматеріал</i> <i>URL:</i> <u>https://www.youtube.com/watch?v=sN5dkvCIL_U</u> / <i>інформаційна</i></p>	<p style="text-align: center;">Вправа «Закінчи речення» Дата, коли було підписано закон про Ленд-Ліз для України... (Учень) Зустрічі на яких обговорювались поставки озброєння Україні мали назву... (Учень)</p> <p style="text-align: center;">Які президенти в історії США підписали закон про Ленд- Ліз... (Учень)</p> <p style="text-align: center;">Вправа «Бліц» 1.Укражіть ,які були результати перших зустрічей в форматі «Рамштайн».?(Учень)</p> <p style="text-align: center;">2. Які засоби були доставлені союзникам в роки Другої Світової війни за програмою Ленд –Лізу? (Учень)</p> <p style="text-align: center;">3.Яку найвідомішу зброю було доставлено Україні протягом 2022-2023 років (Учень)</p> <p style="text-align: center;">4. Які навчання проводили США спільно з Україною протягом 2014-2022 років? (Учень)</p>	<p style="text-align: center;"><i>Мовленнєва</i> <i>Хронологічна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Мовленнєва</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Логічна</i></p>
--	--	--	---	---

*Логічна***Метод «Дерево передбачень»**

1.Спрогнозуйте як би вплинуло на події Другої Світової війни та російсько-української війни відсутність Ленд -Лізу ? (Учень)

*Аксіологічна
Логічна***Метод «Коло ідей»**

1.Спираючись на попередні знання з історії України, порівняйте військову допомогу під час Другої Світової війни та російсько-української війни. (Учень)

*Мовленнєва***Метод «Мозкового штурму»***Логічна
Хронологічна
Просторова*

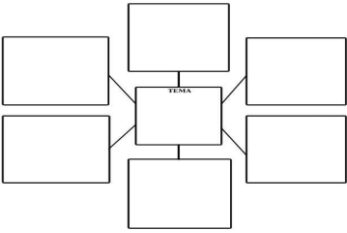
			<p>1. Кого з військових командувачів України ви знаєте? (Учень)</p> <p>2. Як можна характеризувати державну політику США по відношенню до України під час російсько-української війни? (Учень)</p> <p>3. Які успішні операції проводило командування ЗСУ протягом 2022-2023 рр? (Учень)</p>	<p><i>Логічна Просторова</i></p>
6 хв	VI. Систематизація знань		<p>1. LearningApps Кросворд https://learningapps.org/watch?v=pxckb5scn23</p> <p>2. Сенкан на тему: «Види озброєння, які передало США Україні»</p> <p>3. LearningApps Вікторина https://learningapps.org/watch?v=pn642o08t23</p>	<p><i>Логічна Аксіологічна Хронологічна Просторова</i></p>
3 хв	VII. Висновки	<p>Отже, на сьогоднішньому занятті ми розглянули: Що сучасна нам американська військова допомога для України (2014 – н.ч.)</p>		

історично має аналогію з Ленд-лізом для союзників США по антигітлерівській коаліції 1941-1945 рр.

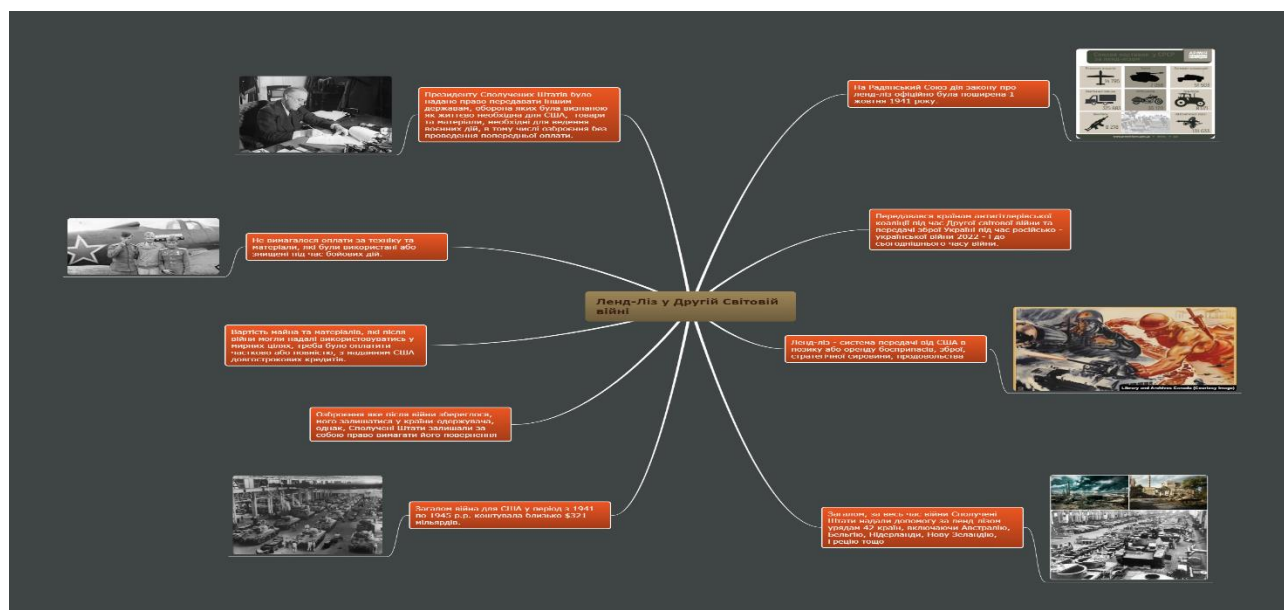
Як результат, СРСР, Великобританія та Франція змогли кількісно та якісно досягти бажаних результатів в 1941-1945 рр. за рахунок неймовірно великої підтримки США зброєю, спорядженням, обладнанням, військами, технікою та ін. необхідною допомогою для досягнення перемоги над нацизмом.

У ситуації, яка є наявною в нашій державі з 20 лютого 2014 р., ми порівняно невелика країна боремось за підтримки понад півсотні країн світу із першою по площі і другою по військовому потенціалу країну світу. Правда остання фраза на фоні українських перемог із Javelin під Києвом, Гостомелем, Черніговом, Сумами, Охтиркою та артилерійською підтримкою з гаубиць та установок Himars на півдні і сході демонструє – саме Україна є найбільш боєздатною військовою структурою в Європі.

/ інформаційна

1 хв	VIII. Домашнє завдання	 <p style="text-align: center;">До побачення!</p>	<p>1.Опрацювати параграф підручника 2.Скласти Сенкан на тему: «Ленд-Ліз» 3. Скласти «Кластер» на тему: «Риси американської військової допомоги?»</p> 	

Додаток 1

Додаток 2

